periculo poſſit differre: exigere tamē nō
debet in predictis tꝑibus. i. Chor. vij.
Nolite fraudare inuicē: niſi forte ad tē/
pus de ꝯſenſu vt vacetis oratōi. Nam
ꝓpter dies ꝓceſſionis ⁊ ieiunioꝝ conue
nire nō debent. quia etiam a licitis ab
ſtinēdum eſt vt facilius impetreť quod
poſtulať. xxxiij. q. iiij. Chriſtiano. Idē
diciť de temporib9 feſtiuis. xxxiij. q. iiij.
Quotieſcūqȝ. Itaqȝ qui reddit illis tē/
poribus nō peccat Sed q̇ exigit aliqua
infirmitate: vtputa ꝯcupiſcētia ductus
ſine cōtēptu temporis ſiue eccleſiaſtice
exhortatōis vel ordinatōis vel aliť pec
cat. Concordat Thomas. Sȝ ex iſtis
elici poteſt ꝙ q̇ ꝑtinaciter ⁊ ex contēptu
temporis ſacri vel ordinatōis eccľe de/
bitum exigit iſtis diebus peccat morta
liter. ſed nō iſta ꝑſona que reddit debi/
tum: cum tamen potius ob reuerētiam
dei ⁊ ſanctoꝝ abſtineret. Ergo acriter
arguendi ſunt illi pertinaces ⁊ obſtina/
ti qui temere exigunt debitum illis die/
bus ſine omni timore dei.

De ſeptīo p̄cepto

Non furtū facies. A Ubi
ſm Auguſtinū prohibeť om
nis ꝯtractatio rei aliene ꝓue/
niens ex cupiditate vľ iniuria
Et ſic ꝯ illud preceptū peccāt. xvij. ge/
nera hominum. Et ſunt ṗmi raptores
qui aliena violēter rapiūt. Et tales rap
tores in trib9 peiores ſunt diabolo Pri/
mo quia diabolus ſolum torquet in fu/
turo eos qui hic male agunt. Sed illi
econuerſo plus torquent ⁊ ſpoliant bo/
nos q̄ȝ malos.. Unde Eſaie. lix. Qui
receſſit a malo prede patuit. Et ꝓuer/
bioꝝ. xxix. Uiri ſanguinnm oderūt ſim
plicem. Diabolus iuſtificare ſe ṗt in cō/
paratione iſtorum dicens. Ego afflixi
in inferno ſolum illos qui meruerūt Il
li econuerſo illos ſpoliauerūt q̇ nūq̄ȝ me
ruerunt. Secūdo quia diabolus timet
angeluȝ hominis ⁊ ſignū crucis ⁊ aquā
benedictam ⁊ nō violētiam facit homi/
ni in corpore Sed raptores nec timent
angelum nec etiam ipm deuȝ nec ſignū
crucis: nec aquā bn̄dictam: ſed etiā ſuā
ſeuitiam exercent violenter in homineȝ
eum ſpoliando. Tertio quia in inferno
punit diabolus vbi eſt propus locꝰ tor
mentorum. ſed illi in mundo vbi deꝰ de
dit homini libertatem de ſe ⁊ ſuis rebꝰ
facere ſm voluntatem. Ergo merito il
li raptores poſſunt dici angeli diaboli
miſſi in mundum ad faciēdum illud in
mundo quod facit diabolus in inferno
Ergo diceť eis in iudicio extremo. Ite
maledicti in ignem eternum qui para/
tus ⁊c. Unde queriť. vtrū rapina gra/
uius peccatum ſit q̄ȝ furtum Reſpōdeo
ſm Thomam in ſumma. q. lx. arti. ix.
ꝙ ſic. Quia violētia magis eſt ꝯtra vo/
luntatem q̄ȝ ignorantia. Item per rapi
nam nō ſolum infertur iniuria alicui in
rebus. ſed etiam vergitur in quādam
perſone iniuriam. Qȝ autem homines
iniqui minus verecundātur de rapina
q̄ȝ de furto: hoc eſt ex eo quia homines
ſenſibilibus inherentes magis glorian
tur de virtute exteriori que magis mani
feſtatur in rapina: q̄ȝ de virtute interio/
ri que tollitur per peccatum Et ideo mi
nus verecūdantur de rapina ¶ Scien/
dum autem ꝙ non ſolum raptores ſūt
qui rapiūt: ſed etiam qui precipiūt ⁊ cō/
ſulunt: ⁊ qui eos ſcienter ad hoſpitia re/
cipiūt. ⁊ qui inde comedūt vel bibunt.
vel qui pro ſuis debitis furtum vel ra/
pinam ſcienter recipiunt: tales tenentur
ad reſtitutionem partis quam habuerīt
B ¶ Si diceres. Quid faciet vxor
raptoris vel furis: poteſt ne comedere
de rapina vel furto? Ad hoc dicenduȝ
ſi maritus habeat aliquid de iuſto. de
iſtis rebus debȝ mulier ſeparatim expē
dere ⁊ victum ſumere Si vero nihil ha
beat niſi de rapina: vel ſi ſit aliquid de
iuſto. hoc tū ita permixtū eſt ꝙ diſcerni

non pt: tūc mľier ẜm doctores nō debz
de rapina comedere vľ de furto: ʒ aliun/
de ſibi victū querere: vľ a cōſanguineis
ꝛ amicis: vľ labore manuū: vt etiā que
rendo elemoſynas hoſtiatim vt dt Ho
ſtienſis. Si aūt maritus ſit ita malꝰ ꝙ
oīno cogat eam viuere d̄ reb⁹ raptꝪ: nec
etiā poſſit ſibi aliū de victū conq̄rere: tūc
ne fame moriať: reſtat ei tripľx remediū
Primū ꝙ viuat d̄ dote vľ de ſpōſalitio.
Nā vt dicit gloſa. in hoc caſu pt recupe/
rare dotē: etiā ſtante matrimonio. Se
cundū remediū eſt vt denūciet epō q̄ pt
cōpellere maritū vt paſcat vxorē d̄ iuſto
ij. q. i. Si peccauerit Vľ cōmittat eam
alicui ꝑſone honeſte: que de honeſto lu/
cro ſibi prouideat: vt habeť extra de pi/
gnoribus. Ex litteris. Tertiū remediū
eſt ſi ſit tā in arto poſita ꝙ de nullo alio
poſſit ſibi victū exq̄rere vľ inuenire: tunc
p̄t viuere d̄ rapina: quia neceſſitas legē
non hꝫ Et quicquid ſic expēderit: dolen
ter ſumat ꝛ vtatur ſcđm ꝙ parcꝰ pt ad
ſubleuandū ſolū neceſſitatē ꝛ ꝓponat fir
miter reſtituere q̄ citius poterit quicq̄d
inde ſumpſerit. Semꝑ tñ vxor teneť vi/
ro debitū reddere in caſib⁹ ſupradictis:
ꝛ e conuerſo ¶ Eſt tñ ſciendū ꝙ quāuis
vxor de oue vel boue vel alia re rapta in
ſpecie cōmedere non poterit extra caſuz
vltime neceſſitatis: tamen ea vendita d̄
p̄cio nutriri pt: cuiꝰ rō eſt. Cū em̄ res ra
pta venditur: tunc in p̄cio dato vitiū fur
ti vel rapine purgatur ꝑ hoc ꝙ emēs vo/
luntarie dando preciuz trāſtulit dñium
Unde p̄ciū illud licite quilibet pōt reci
pere ab eo nec teneť reſtituere. Quidaz
tamen magni doctores dicūt ꝙ vxor li/
cite pt vti reb⁹ ſic ꝑmixtus: dū tñ in mēte
habeat ꝙ libenter vellet viuere de licitis
acquiſitis. ¶ Sciendū aūt ꝙ nulli hoī
licet comedere de rapina ꝛ furto preť q̄
in neceſſitatꝪ articulo: nec elemoſyne dā
de ſunt de talibus: ſed reſtituende ſtꝪ he
redib⁹. Unde legiť ꝙ quidam miles ra
puit pauperi vidue vnā vaccā. Que cuz
fleret ꝛ inſtanter peteret vt ei vaccaz reſti
tueret ꝓpť paruos pueros q̄s habuit.
Rñdit. Si ego tibi eam non acciperez
tunc aliꝰ ſequens me tibi eā acciperet: et
ſic vaccam retinuit ꝛ receſſit. Poſt mortē
eius punitꝰ eſt a diuerſis demonib⁹ Et
vnus eū inter ceteros inceſſanter ꝛ infa/
tigabiliter puniuit. Tunc ille dānatus
dixit ad talem demonē. Cur me tam cō
tinue ꝑſequeris ꝛ punis magis q̄ aliq̄s
alioꝝ? Reſpōdit Si ego nō facerē tunc
aliꝰ faceret. Hec ſunt ṽba q̄ ꝓtuliſti dū
pauperi vidue vaccam recepiſti ꝛ violen
ter rapuiſti. ¶ Scđo ſunt quiꝑ
īdebitas exactōes a ſubditꝪ bona extor
quent. Ubi ſciendū ꝙ licite vltra debi
tum cēſum nullꝰ dñs pt aliquid extorq̄
re a ſubditis ſine pc̄c̄o. Ex cauſis tñ ra
tionabilib⁹ pt petē moderatū ſubſidiū:
dūmō hoc petat ſine exactōe. ¶ Et pri
mus caſus q̊ vltra cēſum dño licet pete
re moderatū ſubſidiū: eſt ꝓ defenſione
patrie: vtputa cū patria iniuſte ab ho/
ſtib⁹ inuadiť: tunc em̄ ſubditi non ſoluz
teneńť res ſuas impartiri: ſed etiā tenen
tur ad hoc corporaliť laborare. Scđs
caſus ſi ſit captꝰ in iuſto bello. Tertiꝰ
ſi ex iuſſu ṗncipis vľ pape vľ ꝓpľi debe/
at ire ꝯtra hereticos vľ paganos Quar
tus eſt ſi debet filium militare vľ filiam
deſponſare. In oībus his ꝛ ſimilibꝰ pt
licite a ſubditis petere ſubſidiū modera
tum. Sed ſi dñs vult ludere in aleis ꝛ ī
alijs vanitatib⁹ vult expendere vltra vi/
res: ꝓpter tales cauſas non licet quicq̄
exigere a ſubditis: ꝛ ſi exegerit tenetur re
ſtituere ẜm Guil. extra de conſue. ī fine.
¶ Sciendū ꝙ qui vltra debitū cenſum
accipiūt a ſubditis niſi in caſib⁹ cōceſſis
ꝛ iam enumeratis: ꝓditores dicunť Et
rō eſt: q2 eandē fidem debet dñs ſubdi/
to: quā ſubditus dño Sed ſi ſubditus
capi faceret dñm: vľ aliud malū ei face/
ret: diceretur ꝓditor. Et ſiľr eſt de dño
quo ad deū. Sed ſi diceres ſi non eſſet
meus ſubditus nō facerem. Reſpōdeo

Nõ ĩdo cũ tibi dñs cõmiſit vt eũ ſpolia
res: ſʒ vt eũ ꝓtegeres. Et tal' eſt dñatio
diabolica q̃ affligit ſubditos ſuos ſui/
entes ſibi ꝛ illos magis q̃ ſibi magꝭ ſuie
rũt. Itẽ tales iuditium dei ſine miſcðia
merent: q: talit' exhibebit ſe eis dñs q̃/
les ipi ſe exhibuerũt ſuis ſubditis. Vñ
Luc. vi. Eadẽ mẽſura q̃ menſi fueritis
ꝛc. Vñ exemplũ legit' ꝙ qdẽ miles ha
buit p̄rẽm ꝛ mr̄em q̃ multũ fuerũt miſe/
ricordes ꝛ timẽtes deũ. Sʒ parẽtib' de
functis fili' fact' eſt opp̄ſſoꝛ ſubditoꝛũ ꝛ
pauperũ: ꝛ cũ argueret' ab amicꝭ ꝛ reli/
gioſis q̄re tantũ ſpoliaret ſuos paupẽs
ſubditos. Rñdit: oues nr̄e ſunt: ĩdo de
bem' eas tõdere ꝛ vti eis. Tãdẽ volẽs
eũ dñs ab hoc erroꝛe reuocare ꝓpt' ſuitiũ
qð in iuuẽtute ſibi exhibuit miſit ad euʒ
angelũ q̃ rapto eo oñdit ei pulcherrimũ
palatiũ in q̊ erãt hoĩes veſtiti aureis ve/
ſtib' ꝛ cantabãt dulciſſime: ꝛ oĩa gñā oꝛ
ganoꝛũ audiebant' in palatio illo: q̃ au/
diens tãtũ gaudiũ volebat intrare ꝛ re/
pulſus eſt a cuſtode poꝛte dicẽte. Quo
vis intrare iſtud mũdiſſimũ ꝛ pulcher
rimũ palatiũ cũ habeas veſtẽ ſanguino
lentã. Qui cũ reſpexiſſet vidit ſe reſperſũ
ſanguine. Cui angel'. Iſte ẽ ſanguis ꝛ
laboꝛ pauperũ quẽ tu violent' ꝛ ſine iure
exactões faciẽs i ſubditos accepiſti. Si
igit' vis intrare iſtð palatiuʒ reiicias a te
iſtã veſtẽ: Qui ad ſe rediẽs vitã in meli'
cõmutauit ꝛ oĩa iniuſte recepta reſtituit
ꝛ poſtea eis multũ miſericoꝛs fuit ꝛ vitã
ſuã in bono finiuit. ¶ Tertij ſũt q̃ ꝓpter
debita dñoꝛũ ciues ꝛ alios ſubditos in/
debite pignoꝛant qð eſt rapina coꝛã dõ
qñ ſic res pauperũ indebite pignoꝛãtur
dimiſſis reb' p̄ncipaliũ debitoꝛũ. ſ. dño
rũ. Sed heu iam cõe eſt ꝙ ruſtici ꝛ mer/
catoꝛes totam guerrã luunt: qui nunq̄
cauſam vl' occaſiõem ad hoc dederunt:
Et tales paupes merito eſſent marty/
res xpi: ſi patient' hoc ſuſtinerẽt: ꝛ cuʒ h̄
ſibi a p̄ctis cauerẽt. D ¶ Quarti
ſũt q̃ mercedẽ alioꝝ iĩurioſe detinẽt ꝛ cõ/
ſeruant. Ubi ſciẽdũ ꝙ iniurioſe detinẽ
tes mercedẽ alienã tripl'r peccãt ꝛ tripl'r
malũ incurrũt. Primũ eſt ꝙ iram dei g̃/
uiſſime ꝯ̃ ſe ꝓuocant: qð pʒ. q: illð ẽ vnũ
p̄cc̄m de clamantib': ꝛ in aurib' dei cla/
moꝛẽ diuine vltiõis iugit' expoſtulantib'.
Dicit' eñ p̄cc̄m clamare: q: ſua enoꝛmi/
tate deũ ꝓuocat ad vindictã. ꝛ talia pec
cata ſũt q̃tuoꝛ vt pʒ ſup̄. v. B. ¶ Qui
ti q̃ vtunt' re apð ipos depoſita vl' etiã ip/
ſis accõmodata ad aliũ vſum q̃ȝ eis con
ceſſa eſt. Uel etiã vtunt' pignoꝛe: tales
furtũ cõmittũt ꝛ cõtra dei p̄ceptũ faciũt
E ¶ Sexti ſũt ſacrilegi q̃ rẽ ſacraʒ fu
rant' ſiue auferũt de loco ſacro ſiue nõ ſa
cro: vt pʒ. xvij. q. iiij. q̃ſqȝ. Et tale furtũ
dr̄ ꝓprie ſacrilegiũ: qð etiaʒ cõmittit' cuʒ
q̃s facit iniuriaʒ clericis vl' ꝑſonis eccleſi
aſticis: eos. ſ. detinẽdo vl' eoꝛũ res aufe/
rẽdo: tales eñ ſacrilegi ſũt excõicati ipo
facto ꝛ ꝑuati p̄ceptõe ſacramẽtoꝛũ. Que
rit' vtrũ reliquie ſctõꝝ poſſint furtiue ſub
trahi vt honoꝛabili' reponant': Rñdeo
ſm Guil. nõ. nam ſacrilegiũ eſt q̃tieſcun
qȝ auffert' ſacꝝ ð ſacro: vl' ſacꝝ ð ñ ſacro
Et nota ꝙ reliq̃as emere vl' vẽdere ſm
Raymundũ ſymoniacum eſt. F
¶ Septimi ſũt qui furtum cõmittunt
Unde queritur vtrum in re parua cõm/
mittat' furtum ſicut in re magna. Reſpõ
deo ꝙ ſic q: in furto nõ qð ablatũ eſt ſʒ
mens furantis attendit'. xiiij. q. vi. c. vl.
Et hoc intelligendũ eſt qñ volũtas ẽ ta
lis ꝙ etiam maioꝛa ſubtraheret ſi poſſʒ
Uel qñ ex ablatõe parue rei dñs itelli/
gitur grauari. Nam ſic dr̄ Tho. ſa ſe.
q. lxvi. Si aliq̃s res minimas furtiue ac
cipiat per quas homo ñ reputat ſibi no/
cumẽtũ inferri: ꝛ ille q̃ accipit poſſit p̄ſu/
ſumere hoc nõ eſſe ꝯtra voluntateʒ dñi
excuſat'. Alias furtũ ſemꝑ eſt peccatum
moꝛtale q: eſt ꝯtra dilectioneʒ ꝓximi cui
infertur nocumẽtuʒ. Unð etiã in talib'
minimis ſi quis habeat animũ furandi
ꝛ inferendi nocumentuʒ ꝓximo erit pec/
catũ moꝛtale: vt Tho. ibidẽ dicit. Hoc

ſumme aduertendum eſt ꝙ non ſolū furtum notabile: ſed furtum paruū eſt ꝑiculoſum homini. Vnd ſi decem furarent̄ vnam aucam ⁊ eam comederent q̄libet tenetur reſtituere partem que eum contingit ſi vult indulgentiam ⁊ remiſſionē peccatoꝝ conſequi. Similiter intelligit̄ de his, qui gramina de pratis aliorum metunt: vel cum pecoribus ſuis ſcienter damna proximis in ſegetibus vel pratis inferunt: Item qui fructus arborum vel rapas agrorum ſubtrahunt cōtra voluntatem proximorum. Item venatores qui cum equis et canibus ſuis hominibus in ſegetibus ⁊ frumētꝭ ſuis damna inferunt. ¶ Item vectores qui cum curribus ſuis per ſata agrorum vadunt ⁊ ſic eis damnum inferunt ⁊ ſic de alijs. Item ruſtici qui quādoq; agros aliorum ꝓximorum ſibi contiguos cuꝫ aratro diminuunt, ⁊ ſuos augmentant. Unde exemplū in dialo. ceſarij. vbi legitur ꝙ ruſtico cuidā morituro diabolꝰ aſſiſtens palum igneum in os eius mittere minabatur. Ille culpā nō ignorās quocūq; ſe vertebat ſemꝑ diabolū p̄ſentem vidit qui habebat palū: iſte quideꝫ cuidam vicino ſuo ſubtraxerat de agro eiꝰ vt agrū ſuū augmentaret. Ad queꝫ cogēte iā dicta neceſſitate ſuos amicos tranſmiſit ⁊ ablata reſtituere ꝓmiſit ⁊ veniā poſtulauit. q̄bꝫ ille r̄ndit. Nō ignoſco: ſinite eū bn̄ torqueri. Iteꝝ terret̄ vt prius: ⁊ iteꝝ mittit nuncios vt p̄us: ſed veniam non conſequitur. Tertio cuꝫ lachrymis venientibꝫ ⁊ dicentibꝫ: ꝙ miſer ille non pōt mori nec viuere. Reſpondit Modo bene vindicatꝰ ſū: modo remittam. Ab illa igit̄ hora omnis terror diaboli abſceſſit. B ¶ Itē exēplū d parentibꝫ qui debēt pueros ſuos fideliter informare ꝙ ipis nec alicui alteri homini aliquid ſubtrahant ⁊ furtiue recipiāt Unde legit̄ ꝙ quidam puer defunctꝰ ē ⁊ iudici p̄ſentatus: queꝫ puer quaſi per velamen cōtemplabatur: multumq; ei ſeuerus videbatur. Diabolus aūt eundem puerum accuſabat dicens Domine iudica ſm̄ iuſticiam: quia puer iſte germano ſuo obulum furatus eſt: nec inde fecit penitentiam. nec reſtituit ablatum Cui dn̄s. Velles vt ꝓ tantillo hūc puerum damnarem? Supplicantibus ꝓ puero quibuſdam ſanctis quibus puer ſeruierat culpa pueri remittitur. Ɀ ad p̄ceptum iudicis puer ad puteum igneū ꝓijcitur: in quo tantaꝫ penam ſuſtinuit ꝙ poſtmodū hanc verbis exprimere nō potuit. Poſtea de puteo extractus iudicem iocundum ⁊ dulcem inuenit. Data q; ſententia anima corpori reſtituitur. ⁊ obulum ſoluere iuſſus eſt. Et mirātibꝫ cunctis qui aderant per ſigna que in eo inuenerunt verbis eius compulſi ſūt credere. Item ꝙ homo poſt hanc vitā puniatur pro minimis rebus patet ꝑ tale exemplū. Nam filius cuiuſdam duciſſe decedens confeſſus eſt (q̄uis tātū eſſ3 nouem annorum) qui poſt mortem apparens dixit matri ſue ſe eſſe in valde magna pena purgatorij: quia nō ſoluiſſet quedaꝫ debita que accōmodauerat a familia patris ſui ad ludos faciendos ⁊ globos emendos: nec de hoc memor fuit in morte vt ſoluiſſet tales hallēſes Et petiuit a matre vt pro ſe ſolueret: ⁊ ſic pena ſua finem haberet. Reſpondit ſe libent̄ velle facere. Et inquiſitiōe facta fecit omnes tales hallenſes ſoluere familis ⁊ famulabus ſuis: qui ei illos hallenſes conceſſerant. poſtmodum auteꝫ puer apparuit matri in magna claritate iti mans ꝙ eſſet liberatus a pena: ⁊ poſitꝰ in felicitate maxima.

¶ De vxoribꝫ q̄ furātur viris ſuis.

Octaui ſūt vxores que furant̄ viris ſuis: et res virorum furtiue ſubtrahunt: de ipis contra voluntatem virorum ſeu maritoruꝫ elemoſynas faciunt: quod fieri non debet. vnde ſcribitur: xxxiij. q. iij. Nihil. ⁊c̄. Sꝫ

nunqd vxoꝛ in aliquo caſu pͭ facere ele/
moſynā ſine licentia viri. Rn̄deo ꝙ ſic:
⁊ hoc in triplici caſu. Primo ſi vxoꝛ fue
rit lucratiua: Scd̄o ſi habuerit res pa
rafernales ⁊ ꝓprias preter dotē vbi hu/
iuſmodi parafernalia locū ꝺ cōſuetudīe
habent ⁊ vxoꝛis ſunt: pͭ de illis etiā iui
to marito elemoſynā facere Tertio ſi fa
ciat elemoſynam de reb⁊ ſue diſpenſati/
oni cōmiſſis: puta ꝺ pane ⁊ vino ⁊ hmōi
(nam de approbato moꝛe h̄ ſolēt ad di/
penſatō em vxoꝛiſ pertinere) poteſt ⁊ de
bet facere elemoſynas: moderate tamē
ꝙ egeſtatem coniugi non inducat. Et
debet ſibi foꝛmare conſcientiam ꝙ non
diſpliceat viro: lʒ aliqn̄ diſplicuerit ⁊ ꝓhi
buerit. Quia aliqn̄ ꝓhibent vt tēperent
vxoꝛes: non tamen ex toto ſed ab exceſ/
ſu. Poteſt etiam ſibi foꝛmare conſcienti
am ex miſeria paupis: cogitans ꝙ ſi ma
ritus videret placeret ei ꝙ ſibi fieret ele/
moſyna. ¶ Quid tunc dicendū eſt de il
lis mulieribus que furantur maritis: ⁊
illa ſupflue ⁊ inutiliter expēdunt ſcʒ in ſu
ꝑbia veſtium vel cinguloꝝ vel peploꝛum
⁊ etiam quandoqꝫ in conuiuijs cum vi/
ri abſentes ſunt multa expendunt: qꝺ ē
contra vnū capitulū de regula matrimo
niali. Quia exiſtētes in matrimonio de
bent ſibi inuicem eſſe fideles in reb⁊ tem
poꝛalib⁊ ⁊ vnus non ſubtrahere alij ⁊ in
utiliter expendere. Item repꝛhendendi
ſunt iſti parci viri qui recludunt oīa bōa
ſua ab vxoꝛibus nullā eis poteſtatē cō/
mittentes tanquā ancille ⁊ famle. Hilli
facere deberent ſolū qui habent vxoēs
tales quales: ne occaſio mali eis eēt po/
teſtas talis rerum tempoꝛaliū Sed eis
qui ꝓbas ⁊ hōeſtas: ⁊ timētes deū ⁊ cō
ſcientioſas etiam ꝓbatas vxoꝛes habēt
non eſt facienda talis recluſio. Quia ex
hoc datur talib⁊ mulierib⁊ occaſio furā/
di: quia oīa debent eſſe illis cōmunia ſi
mul ſcʒ tā viro ꝙ̄ mulieri: exēplo ꝓmitie
eccl'ie: vt dꝛ Actuū. 4 Erant ill' oīa cōia
Si ēi hoc oīb⁊ xpianis fuit: multo foꝛ

tius debet eſſe illis qui ſunt ſimul in ma
trimonio. Hoc etiam videt̄ chꝛīs appꝛo/
bare in euangelio dicens. Iā non ſunt
duo ſed vna caro. Ex hoc ſequit̄ ꝙ mul
to minus res illoꝝ debēt eſſe diuiſe Sa
endū aūt ꝙ mulier ꝓba ⁊ honeſta ⁊ mi
ſericoꝛs quandoqꝫ facit hoīem crudelē
piū ⁊ miſericoꝛdem. Exemplū legitur ꝙ
quedam nobilis dn̄a multū companie
batur infirmis maxime tn̄ lepꝛoſis Vir
aūt nobilis ⁊ potēs tantū abominaba
tur lepꝛoſos ꝙ eos videre non poterat.
Qui quadam die equitabat ad venati
onē. Tūc quidā lepꝛoſus apparēs an/
te ianuā ſuā id eſt illius nobilis ⁊ rauca
voce clamare cepit Quē mox vt dn̄a au
diuit ad eū deſcendit ⁊ q̄ſiuit ſi vellet cō
mederē ⁊ bibere: Et ille. Ecce hic cruci
oꝛ vehementi ſolis ardoꝛe nō manduca
bo neqꝫ bibā niſi me tuleris in domū tu
am. Et illa: Nunquid noſti quātū do/
minus me⁹ abhoꝛreat lepꝛoſos: ⁊ ipēdi
to rediet de venatōe: ⁊ ſi te in domo iue/
niret: foꝛſan me ⁊ te interficeret: Illo ge
mente ⁊ ploꝛante: dn̄a non potuit ei⁹ la
chꝛymas ſuſtinere: ſed ꝓprijs brachijs i
domū poꝛtauit: eūqꝫ rogauit vt come/
deret: nullo mō voluit niſi eū dn̄a in ꝓ/
pꝛiam camerā ⁊ in ꝓpꝛiū lectum deferꝫ
Ibi ēm deſiderabat quieſcere anqꝫ cō/
mederet. Dum ergo illa gemitū ⁊ fletū
eius tantū ferre nō poterat poꝛtauit eū
ꝓprijs humeris ad camerā ſuā: ⁊ in le/
cto ſuo eū quieſcere fecit: ⁊ coopꝛtoꝛio pꝛ
oſo coꝛpus ei⁹ cooperiens. Et ecce vir ꝺ
venatōe veniens dixit mulieri. Apꝛi mi/
hi cameram illā vt requieſcam poſt eſtū
ſolis. Tunqꝫ illa aliquantulū tardaret
timēs ꝺ moꝛte lepꝛoſi ⁊ ſua: dn̄s cū ma
gna indignatiōe camerā intrauit: ⁊ ſatī
cito poſt reuerſus ad vxoꝛē ait. Dn̄a in/
qͭ bn̄ feciſti ꝙ lectū meū optime ꝑpaſti:
ſʒ miroꝛ vbi talis ſpēs aromaticas repe/
riſti qb⁊ tota camera reſperſa eſt tāto ſcʒ
odoꝛe ſuauitatꝫ qꝛ mihi viſum ē ꝙ fuerī
in paradiſo. Quo audito mlier q̄ nō ni

ſi mortē expectauit: ingreſſa camerā ita
iuenit: ꝫ leproſū minime iuenit: q̄ ꝓ ad/
miratōe ⁊ miracl'i magnitudīe oīa ꝑ or/
dinē marito ītimauit. Ille valde cōpun
ctus q̇ ṗus q̄ſi leo fuit: māſueſcere cepit
ſicut agnꝰ ⁊ poſtea paupes ⁊ maxime le/
proſos ſꝑ dilexit: ⁊ vitā ſuā cū vxore ſua
in bono finiuit. Vñ apl's. i. Corin. 7.
Saluat̄ vir infidelis ꝑ mulierē fidelem
I ¶ Noni ſunt ſerui ⁊ ancille q̇ res
dñoꝝ ſuoꝝ furtiue ⁊ inutilit̄ cōſumūt vl'
etiā de rebꝫ dñoꝝ ipſis iuitis elemoſynā
faciūt. Tales em̄ ꝓpter piā intētōem a
pccō mortali non excuſant̄. Vñ querit̄
vtꝝ ſuus vl' ancilla ī aliquo caſu poſſit
elemoſynas facere de rebꝫ dñi ſui. Rñ/
deo ſm Tho i. 4. diſt. 15. Serui ancil/
le ⁊ famuli nō pn̄t elemoſynas dare d̄ re
bus dñoꝝ ſuoꝝ ſine eoꝝ cōſenſu niſi pa/
nē vel brodiū ⁊ hmōi q̇ nō inferunt ſenſi/
bile nocumētū. Itē rephendēde ſūt q̄/
dā ancille q̇ ꝑmittūt q̄nqꝫ cōmeſtibilia
ꝑire ſicut brodiū pulmētū ⁊ hmōi q̄ no/
lunt laborē hr̄e vt pauperibꝫ talia ſerua/
rent ⁊ ipſis darent: q̄uis quandoqꝫ dñs
vel dña illō libent̄ videret: ⁊ eis bn̄ pla
ceret. Sꝫ iſte ancille ꝓpt̄ pigritiā ſuā no
lunt illa fragmenta colligere q̄ ſuꝑſunt ⁊
pauperibꝫ erogare: ꝫ potius canibus ⁊
porcis tribuunt: ⁊ ſic paupes egere per/
mittūt. Et de his deſtrictā rōem reddi
turi ſūt deo oīpotēti q̄ pauperibꝫ vtilia
fuiſſent ſi eis diſtribuiſſent. Itē rephen
dendi ſūt ſuī ⁊ ancille q̇ furtiue bōa do/
minoꝝ ſuoꝝ ſubtrahūt ⁊ ea crapuloſe cō
ſumūt faciētes ꝯuiuia. Poſtq̄ dominꝰ
⁊ dña dormitū iuerīt: tūc ṗmo tales lau/
te ī comedēdo ⁊ bibēdo viuere incipiūt.
Tales em̄ tenent̄ ꝯfiteri ⁊ dñis ſuis ſa/
tiſfacere cū alias habeāt ſatis cōmede/
re ⁊ bibere. ¶ Itē etiā rephendēdi ſunt
dñi ⁊ dñe q̇ ſuis ⁊ ancillis nō neceſſaria
ſua adminiſtrāt: ⁊ eos in laboribꝫ nimis
aggrauāt ⁊ eos vilipendūt ṽbis ⁊ factis
maledicēdo eis vl' alias iīurias irrogan
do. cū tñ xp̄s dicat ī euangelio Qđ vni
ex minimis meis feciſtis ⁊c̄. ¶ Decimi
ſunt artifices ⁊ mechanici qui opera ſua
fraudulenter faciunt. ⁊ ſic ꝓximos ſuos
decipiūt: malū ꝓ bono vendētes. Con
tra quos dicit ꝓpha. Ve qui dicitꝫ bo/
num malū ⁊ malū bonū. Verbi grā ſi/
cut faber q̇ ꝓmittit ſe facturū aliquid d̄
bono ferro: ⁊ oppoſitū facit. ſcꝫ de ferro
minus bono Similiter ſutor q̇ ꝓmittit
ſe de bono coreo facturum calceos ſiue
ocreas. ⁊ oppoſitū facit. Etiam ipi ſar/
tores q̇ ſciſſuras nouas inueniūt ⁊ noui
tates in ſciſſionibus veſtimētoꝝ. qꝛ ſm
Henricū de haſſia ſuꝑ Geneſim. Nō li
cet excogitare tales nouitates ⁊ vanita/
tes. ⁊ multo minus licet eis facere ⁊ pre/
parare: niſi cauſa expoſcat Rō huius ē
quia nullus debet ꝓuocare ꝓximuꝫ ad
peccatum vel iuuare ad vanitatem. Er
go q̇ excogitāt ⁊ q̇ faciunt nouitates ta/
les quibus ad peccandū vtunt̄ hoīes ꝑ
ticipes erūt illoꝝ peccatoꝝ. qꝛ qui occa/
ſionem damni dat: damnū dediſſe vide
tur. Item artifices q̇ nimiū pro ſalario
recipiūt plus ſcꝫ q̄ meruerūt. Itē artifi
ces ⁊ laboratores q̇ ſtatutū ⁊ conſuetum
ꝓciuꝫ recipiūt: ꝫ infideliter laborāt ⁊ de
ſidioſe. qꝛ quādoqꝫ ꝑ tres dies laborāt
quod in duobꝫ ꝑficere poſſent. ⁊ ſic de
alijs. Et tales hoīes penitere ⁊ cōfiteri
debent ꝓ hmōi exceſſibus. quia vnuſ/
quiſqꝫ redditurus eſt rationē in die iu/
dicij de ſuo labore et de ſuo artificio.
L ¶ Vndecimi ſunt inuētores rerū
quia qui rē inuētam nō reſtituit raptor
iudicatur. prout legitur. xxiiij. q. v. ca. ꝑ
mo. Si quid inueniſti ⁊ non reſtituiſti
rapuiſti. Unde Auguſtinus de verbis
apoſtoli. Quod inueniſti ⁊ non reddidi
ſti rapuiſti. quantum potuiſti feciſti. qꝛ
nō plus potuiſti. ideo nō plus feciſti. q̇
alienum negat ſi potuit tollit. Vñ etiā
Origenes ſuꝑ Leuiticum. Multi ſine
peccato putāt eſſe. alienū cū inuenerint
ſi teneāt: ⁊ dicūt deus mihi dedit. g̊ nō
debeo reddere. Diſcant autē peccatum

ſtāte eſſe rapīe ſi q̄d ĩuētū ñ reddāt. Ad
h̄ āt vt ille q̄ rē alienā īuenit euadat pe/
nā furti: tūc ſm Henricū d̄ firmaria: dʒ
publice denūciare ꝙ ille cuiꝰ fuit res ve
niat: ⁊ ſi certa indicia exp̄ſſeīt ſibi reddat
vł ſm Hoſtien. Si ille ñ venerit cuius
res fuerit: erogetꝑ pauꝑibꝫ: vł ipe idē in
uētor tenere ꝑt illā rē ſi ē īdigēs ⁊ paup.
Et h̄ ſʒ q̄ſdā autoritate penitētiarij ſui
ſeu ſui dioceſani ſi forte ſibi retinuerit di
ſpēſatōem taliū reꝝ q̄ dicunꝭ vage reſti/
tutōis. M ¶ Duodecimi ſūt ho/
ſpites q̄ vulgarit̄ dicunꝭ. ſtubenreuber.
q̄ nimiū cōputāt hoīb9 ſecū comedētib9
⁊ hoſpitib9. Or tales debēt moderate
hoſpitib9 ſuis cōputare Sic tñ ꝙ eis ꝑ
laborib9 ⁊ occupatiōib9 ſuis ſatiſfiēt: q2
q̄cūq; talr̄ vltra debitū ⁊ nimis exceſſiue
ſuos ꝓximos taliter exactionando ag/
grauat nimiū cōputādo ſcient̄ ⁊ ex ꝓpo/
ſito tenet̄ ad ſatiſfactōeʒ taliū ¶ Scien/
dū etiā ꝙ iſti hoſpites ꝓpt̄ lucꝝ tp̄ale pre
parant cibaria ꝓhibita atq; illicita ſuis
hoſpitib9 q̄ itꝫ fortes ⁊ ſani ⁊ bñ poſſēt vti
cibo q̄dragesimali. ꝑticipes ſe faciūt illo
rū pccoꝝ Verbi gr̄a. Sic reptū ē in q̄/
dragesima ī vna q̄rta feria ī q̄ fuit anga
ria: ⁊ cuʒ h̄ fuit vigilia apl̄i Matthie ꝙ
pl̄es fortes ſani ⁊ robuſti vſi ſūt d̄ lacticī/
nijs ⁊ alias habuiſſēt ſufficiētiā d̄ cib̄ q̄/
dragesimalib9 ī q̄ ñ modicū peccāt tā co
medētes q̄; etiā illi q̄ admiſtrāt ꝓpt̄ lucrū
eis talia fercl̄a. Et rō ē: q2 ī tota q̄drage
ſima ſm Thomam ſcd̄a ſcd̄e. q. cxlvij.
interdicunꝭ vniuerſalit̄ oua ⁊ oīa lacti/
cinia. N ¶ Tredecimi ſūt q̄ plebanū
defraudāt in oblatōib9 ⁊ decimis ⁊ alijs
ſibi de iure debitis. Et de hac materia
h̄r ſup̄. 4. S. Itē q̄ cēſum ſubtrahunt
ſuis dominis. Quia ſecundum Henri
cum de firmaria. Cenſum illum qui fu/
it ab initio rei impoſitꝰ ſine dolo ⁊ frau/
de integraliter debent ſoluē. Et qui de
hoc aliquid ſubtraxerit: peccat mortali/
ter ¶ Item qui thelonea vel vectigalia
dominis ſuis fraudulenter ſubtrahunt
qui omnes tenentur ad reſtitutōem: dū
modo tamē tres ꝯditōes habeāt hmōi
vectigalia. Prima ꝙ imponanꝭ aucto/
ritate ꝑncipis. Secunda ꝙ ſubſit cā ra
tionabilis ꝓpter quā fuerūt impoſita. ſi
cut ꝓ pace facienda vel ꝓ via publica re
paranda Tertia ꝙ ſint moderata. quia
ſic tollerāda ſunt: extra de verboꝝ ſigni
ficatōibus Querit̄: vtrū laicus a cleri/
cis poſſit exigere pedagiū. Reſpondeo
ꝙ eccleſiſtice ꝑſone ad pedagia que dan
tur a trāſeūtib9: ⁊ guidagia q̄ danꝭ pro
conductu per terrā alicuiꝰ vt ſecuriꝰ va/
dant: ad talia penitus nō tenenꝭ: necet/
am pro rebus quas non cauſa negocia
tionis deferūt ⁊ deferri faciunt. Et in/
hibetur ne ab eis talia exigantur: cōtra
ria conſuetudine non obſtāte. al̄s qui
talia exigūt ſi ſunt ꝑſone ſeculares: ſunt
excōmunicati ipo facto. Si collegium
vel vniuerſitas caſtrū vel ciuitas ipo fa
cto ſubijcitur interdicto nec a p̄dictꝫ ab/
ſolui poſſunt niſi plene reſtituerint ⁊ trāſ/
greſſioni ſatiſfecerit: extra de cenſi. q̄; q̄;
li. ſexto. ⁊ in clemētinis eodē titulo pēni
¶ Oʒ. xij. gn̄a mercatoꝝ
damnanꝭ. O
QUartidecimi ſunt mercatoēs. q̄
mentiēdo ⁊ decipiēdo emunt et
vendūt. Unde querit̄ q̄ntum
illi peccant q̄ nec emere nec vēdere noue
rūt niſi cū mendacijs ⁊ iuramētis? Rñ/
deo ſm Ray. Quotiēs cauſa decipiē/
di ꝑiurāt vel mentiunꝭ ſcienter: peccāt
mortaliter ⁊ tenenꝭ ad reſtitutōem Sci
endū ꝙ hoc nō ſolū ītelligit̄ de magnis
rebus: ſʒ etiam de ꝑuis. vt patet in qui/
buſdam hoībus qui ꝑuas res habent
emere vł vendere. ⁊ tamen in eiſdē mul
tipliciter mentiunꝭ ⁊ proximos decipiūt
Sed ſi dicis: verum eſt quod iuro? Re
ſpondeo ꝙ peccas in hoc ꝙ ſine neceſſi
tate iuras. ⁊ nomē domini dei tui inua
num aſſumis. Sed ſi iterum dicis: nō
credūt mihi niſi iuramētos? Reſpondeo
nō eſt laudabile in te ꝙ ſic te exhibuiſti

ꝙ nullus verbis tuis fidem adhibeat:
niſi hoc quod loquaris ei cum iuramen
to affirmes. Et iterum dicis. nulli credi
tur amplius niſi iuret. nec aliq̄s poteſt
iam vēdere vel emere niſi iurauerit. Re
ſpondeo. nō eſt vniuerſaliter verū. quia
plures boni viri emūt ⁊ vendūt: ⁊ tamē
nullo modo iurant: etiam in magnis et
arduis emptiōibus. ſed ſimplici verbo
affirmant vel negāt ſm dictū chriſti qui
dicit. Sit ſermo veſter eſt eſt: non non.
Unde exemplū legitur in dialogo Ce
ſarij ꝙ duo ciues colonienſes inter cete/
ra peccata ſua confeſſi ſunt duoꝝ pecca
toꝝ genera: que quidē in ſe ſunt valde
magna: licet ꝓpter vſum mercatoribus
his diebus parua videant̄ ⁊ quaſi nul/
la. videlicet mendaciū ⁊ ꝑiurium. Do/
mine inquint pene nihil poſſumus eme
re vel vendere quin oporteat nos mēti/
ri iurare ⁊ ſepe ꝑiurare. Quib̄ cum di/
ceret plebanus: peccata iſta valde ſunt
grauia ⁊ a ſaluatore prohibita ipo dicē
te. Sit ſermo veſter eſt eſt: nō non. Re
ſponderūt: nos non poſſumus hoc pre/
ceptum in negociatōibus noſtris cuſto
dire. Ait ſacerdos. vtamini cōſilio meo
et bene cedet vobis. Et nolite mentiri
neq̄ iurare. ſed ſicut mercatū veſtrū vul
tis dare ſic cū laudate. Et promiſerunt
ei ꝙ temptare vellent vno anno. hoc em̄
ſacerdos petiuit ab eis Impedienti igi
tur eos ſathana: qui ſemꝑ ſaluti huma/
no aduerſatur pene nihil illo anno vēde
re potuerūt. Reuerſiq̄ anno reuoluto
ad ſuū plebanum dixerunt. Obediētia
huius anni fuit nobis multū damnoſa
homines a nobis defluūt nec aliquid ſi
ne iuramēto vēdere poſſumus. Tunc
ſacerdos Nolite timere quia temptatio
eſt ⁊ fixum tenere in corde veſtro ꝙ nul/
la aduerſitas nulla pauꝑtas vos a tali
ꝓpoſito auertet. ⁊ dominus vobis bn̄/
dicet. Qui ex verbis ſuis compūcti pro
miſerūt ꝙ cuſtodire vellent eius conſili/
um diuinūq̄ preceptum per omnes di/
es vite ſue: etiam ſi oporteret eos mēdi/
care Mira res: ſtatim dominus immiſ
ſam compeſcuit temptationem. ⁊ cepē/
runt omēs homines eos pluſq̄ ceteros
mercatores frequentare: ⁊ facti ſunt in
breui diuites ita vt mirarent̄. Et reuer
ſi ad ſuū confeſſorem gratias egerūt. eo
ꝙ per eius ſalubre conſilium a tam gra
uibus peccatis fuerūt exonerati. ⁊ inſu/
per in rebus ditati. P ¶ Secūdi
mercatores ſunt qui in ſtatera deliquūt
et hoc fit tripliciter. Primo cū quis ha/
bet diuerſa pondera ſic ꝙ vēdit ad mi/
nus ⁊ emit ad maius Secūdo cum ha
bet menſuram iuſtam ⁊ pondus iuſtuꝫ.
ſed ſcienter male mēſurat. vt caupones
q̇ replent menſuram cū ſpuma ⁊ etiaꝫ q̇
digitum libre ſupponūt. Similiter pā
nicide q̇ cū pollice vlnam retrahūt. ⁊ ſic
de alijs. Tertio quādo quis habet iu/
ſtam libram ⁊ mēſuram. ſed facit vt res
ponderoſior ſit tp̄e vēditionis. vt q̇ lanā
aſꝑgit aq̄ vel piꝑ ad cellare portat Et vi
nū q̄ vēdūt cū aq̄ limphāt. ⁊ ſic d̄ alijs
Duplex damnū hēbūt tales Primū tē/
porale. vn̄ Deut. xxv. Nō habeb̄ in ſac
co tuo diuerſa pondera. Et poſt. vt vi/
uas lōgo tp̄e. Sic ꝑ oppoſitū cito morī
unt̄ ꝯtrariū facientes. Et etiā res male acq̄/
ſite cito ꝑdunt̄. Secōm eſt ſpūale dānū
q꞉ cū ſcriptū ſit. ꝑ q̄ hō peccat ꝑ hec ⁊ pu
niet̄ Qui igit̄ in ſtatera peccat merito in
ſtatera michaelis puniet̄. vbi tunc ma/
la eoꝝ in magno pōdere: bona vero eo/
rū nullꝰ pōderis eſſe videbunt̄ Q
¶ Tercij mercatores ſt̄ q̇ ꝓpter dilatio
nē tp̄is res vendūt maiori p̄cio q̄ valēt
vel valē pn̄t. niſi dubiū ſit ꝙ merces vē/
dite tp̄e ſolutōis debeāt plus vel minꝰ
valere. q꞉ tūc licite pn̄t vendi in tāto plꝰ
q̄nto eſtimat̄ ꝙ debeāt valere tp̄e ſoluti
onis Et h̄ intellige ſi iſte vēditor iā nole
bat vēdē merces ſuas. ſ; intēdebat ſuā
re vſq̄ ad illō tp̄s ⁊ tūc a p̄mo vēdē Cū
em̄ vēditor ſtatuat in corde ꝑ q̄nto velit
rē ſuā dare. n̄ p̄t ꝓpt̄ dilatōeꝫ p̄ciū augmē

tare. Verbi grã: ſi quis iam vellet ven/
dere equũ vnũ ꝑ decẽ florenis ꝑmptis
et ſi ꝓpter dilatõem ad dimidiũ annum
dat eũ ꝑ .xi. florenis: tũc tenet vndeci/
mũ florenũ reſtituere. qꝛ vſuram ꝯmiſit
Sed ſi aliq̃ dicant: nõ poſſumus vẽde
re merces noſtras ſine dilatiõe? Rñdeo
cũ dilatõe licet vẽdere. ſ; ꝓpter dilatõeꝫ
non licet precium augmẽtare. qꝛ ſi ven/
dũt res ſuas longe carius ꝓpter dilatio
nẽ ſolutionis q̃ ſi eis in cõtinenti ſolue/
rent: ꝯmittunt vſuram. vt patꝫ extra de
vſuris. c. Conſuluit ¶ Quarti ſunt qui
aliud oſtendũt ꝛ aliud vendũt. Et ſunt
illi q̃ occultãt malũ ſub bono ꝛ ſuperi⁹
ponunt illud bonũ qḋ ſit in aſpectu ho
minũ. ſed in medio illud qḋ deteri⁹ eſt.
et dicũt q̄ totum ſit ſicut ſupius apparꝫ
et ſic mẽtiendo ꝓximos decipiũt. Exẽ/
plum in dialogo Ceſarij. Matrona q̃/
dam venit in q̃dragesima confiteri pec/
cata ſua. Flectẽs itaqꝫ corã ꝯfeſſore ge/
nua ſua: q̃cquid boni ſe meminerit com
miſiſſe cepit enumerare ꝛ cũ phariſeo in
euãgelio ſe iuſtificare dicẽs. Domĩe tot
ſextis ferijs ſoleo in pane ꝛ in aqua ieiu
nare: ꝛ tales elemoſynas dare: eccleſiaꝫ
frequẽtare: ꝛ multa in hunc modũ face/
re. Cui ſacerdos ait. ad quid dña veni/
ſtis: nũquid ꝓ iſtis operibꝫ vultis recipe
re penitẽtiam? quare nõ dicitis pccã ve
ſtra? Reſpõdit illa. Nihil mihi conſcia
ſum. Ait ſacerdos. Cuius officij eſtis?
Reſpõdit mulier. Ferrũ vendere ſoleo.
Ad qḋ ille. Soletis aliq̃n minores ꝑti/
culas in ligaturis maioribꝫ intermiſcere
vt ſic totũ vendatis? Dicente illa: ſoleo.
Reſpõdit. Ecce hoc criminale peccatũ
eſt: quia dolus ꝛ fraus. Scḋo interro/
gauit. Soletis aliq̃n mentiri iurare ꝛ ꝑ
iurare Reſpõdit illa: qꝛ in talibꝫ ſepe ex
cedo. Tertio q̃ſiuit Soletis emulis ve
ſtris aliquãdo maledicere ꝛ alijs pl⁹ vẽ
dentibus inuidere. Illa rñdit. In his
ſepe deliqui. Et pleban⁹. Et iſta oĩa
peccata mortalia ſunt. ꝛ niſi penitẽtiam
egeritis cõdignam citius ibitis in gehẽ
nam Territa illa in verbis eius peccaſſe
ſe cognouit. ꝛ quid de cetero ꝯfiteri de/
buit didicit ¶ Quinti mercatores ſunt
q̃ vilius ꝛ remiſſius ſolent emere rem q̃
valeat. vt ꝯtingit in neceſſitate cũ quis
eſt coactus: ꝛ neceſſitate vrgente oportꝫ
eũ cum damno ſuo bona ſua vendere. ꝛ
talis ſic emẽs ꝛ multo minus ꝑ eiſdẽ re/
bus dans q̃ valeant tenet recompẽſa/
re damnũ ꝓximi. Hoc iſti nõ aduertũt
qui quãdoqꝫ ſi poſſent libẽter emerent
ꝑ vno floreno qḋ valeret duos. Et de
hoc nullam ſibi ꝯſcientiã volunt forma
re. cuꝫ tñ ſciant q̄ talis res ꝯmuniter ſic
non vendatur. ſed ille ex mera neceſſita
te ſic vẽdere cogitur. Exemplũ de vno
qui emit ꝑpetuos redditus ꝛ certos ſ;
vnum florenũ ꝑ .xiiij. ſ; venditor ex neci
tate coactus ſic vẽdidit. ꝛ alter cũ dam/
natõe ſui ꝛ ſuoꝝ ſic emit. Item alius q̃
vni equũ vnũ pro .xl. florenis vendidit
q̃ vix decẽ florenos valuit. ꝛ ſup hoc ei
cõceſſit quinqꝫ florenos ꝑ annũ. ꝛ inſuꝑ
eodẽ anno talis bis ꝯmunicauit. Ta
libus peccata nõ dimittunt niſi reſtitu/
ant ꝛ recõpenſent damnũ ꝓximis. Et
quod dictũ eſt de venditõe: intelligẽdũ
eſt etiam ex ꝑte emptoris. Unde quan
do venditor crederet rem ſuã minus p̃/
cioſam eſſe q̃ ſit. vtputa vendit aurum
ꝓximo ꝑ minori p̃cio qꝛ credit eſſe auri
calcum. aut animal ſanũ qḋ putat eẽ in
firmum. ꝛ ſic de alijs Nã emptor ſi hoc
cognoſcit ꝛ minus dat q̃ valeat: iniuſte
emit ꝛ ad reſtitutõem tenetur ¶ Sexti
ſunt qui vicioſum ꝛ defectuoſum vẽdit
ꝓ bono. Circa quod q̃ritur vtrũ vẽdi/
tor teneat dicere viciũ rei vendẽde. Re
ſpõdeo ſꝫm Thomã ſcḋa ſcḋe. q. lxxvij
Ueditor q̃ rem vicioſam vẽdendã exp
nit ex hoc ipẽ dat emptori damni vel ꝑi
culi occaſionem. Damni q̃dem ſi ꝓpter
hmõi viciũ res ſit minoris precij ꝛ ipẽ ni
hil de p̃cio minuit. Periculi aũt: puta ſi
ꝓpter hmõi viciũ plus rei reddat impe

ditus vel noxiꝰ: puta ſi aliqs vendat ali
cui equū claudicantē ꝓ veloci. vł domū
ruinoſam ꝓ firma: vel cibū corruptuʒ ꝓ
bono: ⁊ ſic de alijs. Unde rn̄deo breui
ter Si vicia hmōi ſunt occulta ⁊ vēditor
non detegit: erit doloſa ⁊ illicita vēditio:
⁊ tenetᷣ vēditor ad dāni recōpenſatōem.
Si vero vitiū rei ſit manifeſtū: puta cuʒ
equus eſt monoculꝰ: vel cū vſus rei etſi
non cōpetat vni: pt̄ cōpetere alteri. ⁊ vē/
ditor ꝓpter hmōi vitiū ſubtrahit d̄ ꝑcio
quantū oportet: nō tenetᷣ ad manifeſtā/
dū vitiū rei: qꝛ ꝓpter hmōi vitiū emptor
forte vellet plus de ꝑcio ſubtrahi q̄ eſſʒ
ſubtrahēdū: vn̄ venditor pt̄ licite vitiuʒ
reticere. hec ille. ¶ Septimi ſunt q̄ cuʒ
ꝓmpta pecunia emūt ⁊ incontinenti illud
idem ſibi vel alij econuerſo vendūt. Et
ꝓpter dilatōem dant cariꝰ q̄ valere pōt
Et nullū laborem vel aliqđ dubiū nec
aliquas expenſas cū hac re habuerunt:
ſʒ imediate eodē tpe ⁊ loco ꝓpter dilatō/
nem multo carius vendiderūt. Verbi
gratia. Sicut iſti qui emunt auenā cuʒ
eſt in bono foro: ⁊ ꝓpter dilatōem cariꝰ
vendunt q̄ ex poſt valere poteſt. Item
qui qn̄q3 emunt duo vel quattuor vaſa
vini ꝓ ꝓmpta pecunia: ⁊ imediate ꝓpt
dilatōem multo carius vendunt: ⁊ quā/
doq3 nūq̄ ex cellario trahūtur. ⁊ ſic qn̄
q̄ illa vaſa bis vel ter vendunt: ⁊ tn̄ ſp̄ i
eodem loco manent. Itē qui emūt pan
num vel lanam vel hmōi ꝓ ꝓmpta pe/
cunia ⁊ imediate carius vendūt ꝓpt di/
latōem: ⁊ tales qn̄q3 plus lucrantᷣ q̄ il/
le qui talia mercimonia duxit ꝑ quadra
ginta vł quinq̄ginta miliaria i magnis
expenſis ⁊ laboribꝫ. Circa hoc queritᷣ.
Utrū mercatores poſſint licite lucrū reci
pere ⁊ carius vendere q̄ emptū ſit. Re/
ſpondeo cū laborant ꝓ omnibꝫ ⁊ q̄ſi cōe
negociū in mercibꝫ gerunt: pn̄t modera/
tum lucꝝ recipe: ſecus de imoderato vt
patet extra de emptōe ⁊ venditōe. ca. p̄.
Sciendū eſt q̄ hoc intelligendū eſt ſi ip
ſe venditor rem melioravit: ⁊ etiā ſi ꝑcū
rei mutatū eſt ſm diuerſitatem loci vł tē
poris: vel ꝓpter ꝑiculū cui ſe exponit trā
ſferendo rem de loco ad locum pt̄ cariꝰ
vendere: duʒ tn̄ moderate fiat vt dictū
eſt. ¶ Octaui mercatores ſunt qui que
runt tenebroſa loca ⁊ lucem ſolis ⁊ clari/
tatem diei obtenebrant. ⁊ hoc ideo faci
unt vt res aliter appareat q̄ ſit: ſicut pā
nicide faciunt. ⁊ in hoc oſtendunt ſe eſſe
filios tenebrarꝝ. Unde dn̄s merito dicit
eis. Matth. xxij. Mittite eos in tene/
bras exteriores: qꝛ tenebras dilexerunt
ideo tenebras habebunt. Et i hoc oſtē
dunt ſe male velle facere vel agere. De
talibus dicit xp̄s in euāgelio. vt hꝫ Jo
annis. 3. Oīs eīn qui male agit odit lu
cem ⁊ non venit ad lucē vt non arguantᷣ
oꝑa eius Qui aūt facit veritatē: venit ad
lucem vt manifeſtentᷣ oꝑa eiꝰ: qꝛ a deo ſtꝫ
facta. Et tales mercatores q̄ cauſa deci
piendi hoc faciūt quātū in eis eſt: oclos
chr̄i conantᷣ velare. Un̄ autoritas Ocu
los dn̄i oīa cōſpicientis conantᷣ velare qui
malū ꝓ bono nituntᷣ vendere dare vł mu
tuare Et tales in caſu quo nūq̄ ꝓximū
decepiſſent: tn̄ ſolū intētio eorꝝ ad eternaʒ
dānatōem ſufficeret. ¶ Noni ſunt qui
cū mechanicis cōueniunt ⁊ pactū faciūt
dādo eis ꝓmptā pecuniā vt ſibi ſup̄ ter
minū aſſignatū tot facta vł tot paria me
chanica ꝑpararent: ⁊ ſciunt veracit̄ q̄ tē
pore illo aſſignato multo plus eiſdem
mechanicis ſoluerent talia eis ſic ꝑpara
ta: ⁊ ſic nimis grauāt iſtos paupes me
chanicos: ſic q̄ ipi ex ſuis continuis la/
boribus vix ſibi nutrimentū acquirunt.
¶ Decimi ſunt qui illas res vendunt q̄
ad nullū vſum ſunt vtiles niſi ad peccan
dū ſicut gladios ⁊ ſagittas intoxicatas
aut venena aut falſos teſſeres ⁊ hmōi:
Tūc indubitantᷣ peccāt oēs illi q̄ faciūt
vel tenent vel vēdunt vł donāt: et oīa
mala ſequētia iſtis imputabuntᷣ. Qꝛ
q̄ occaſionē dāni dat: dānū dediſſe vide
tur extra d̄ iniu. ⁊ dāno. c Si culpa Cō
cor. Tho. ⁊ Hoſti. R Si aūt iſte

res q̄ vēdende ſūt pn̄t eſſe vtiles vt arma
in iuſto bello: aurifrigiū ad ornamenta
eccl'iaſtica: Et etiā q̄dā venena q̄ ad ali
q̄ medicinalia vl'ꝯ aīalia nociua. q̇ talia
vendit ꝑ ꝑ̄atvl' dat nō peccat: niſi forte
ꝓbabilit' dictaret ſibi ꝯſciētiam ꝙ em/
ptor rē illam q̄reret ad malefaciēdū tūc
em̄ non dꝫ ei vendere nec dare nec accō
modare. Verbi grā: Sit vnus q̇ vellet
aliquē iniuſte occidere vl' alias letaliter
vulnerare: tūc tali nō debes gladiū ven
dere vl' accōmodare: alias reꝰ eris illiꝰ
pc̄ci. Itē aurifaber faciēs annulū aure/
um illi quē veracit' ſcit velle abuti: ſic̄ dā
do alicui mulieri ī matrimonio ꝯſtitute
vl' ꝟgini vt alliciat talē mulierē vl' ꝟginē
ad actū illicitū. tal' aurifaber reus erit ī
pc̄co iſto. ⁊ ſic de alijs Et hoc idē poſſu
mꝰ ꝑ talia exēpla a ſimi cognoſcere Quia
ſi quis q̄reret hoiēꝫ aliquē ad occidēdū
eū. ⁊ indicās ſcient' illi locū vbi eū inueni
et: reꝰ erit homicidio. Itē ſi q̇s indicaēt
alicui volēti fornicari ꝓſtibulū ſeu locuꝫ
aliū vbi tales meretrices inueniret: reus
erit illiꝰ pc̄ci: q2 eſt regula iuris. ꝙ q̇ oc/
caſione dāni dat: dānū dediſſe videtur.
Ergo vniuerſalit' loq̄ndo: q̇cūqꝫ iuuat
verbo vl' facto aliquē ad peccandū: reus
erit oīm pc̄coꝝ illoꝝ. S ¶ Unde/
cimi ſūt qui ī dieb9 feſtiuis mercimonia
ſua exercēt. Et de hac materia iuenies
ſupra in t'tio p̄cepto. D. ¶ Duodecimi
ſūt q̇ emūt furtū vl' rapinā Uñ ſciēduꝫ
ꝙ q̇ ſciuit vl' ꝓbabilit' credidit eſſe furtū
vl' rapinā: ⁊ ſic emit. ꝯ̄uat' q̇nqꝫ modis.
Primo q2 ſꝑ tenet' eaꝫ reddē etiā ſi aīal
moriat' vl' violent' auferat'. Ergo q̇cūqꝫ
emit rē furtiuā vl' raptū ſꝑ tenet' reſtituē
etiā ſi añ decē annos emiſſet. ⁊ aīal eodē
die mortuū eēt Vl' etiā ſi eadē die q̄ emit
violent' fuiſſet ablatū: adhuc tenet' reſti
tuere ſi vult veracit' penitere. Sꝑ em̄ te/
net' furtū ꝺ cāu fortuito r̄ſtituē niſi ī vno
caſu: puta ſi rē obtuliſſet dño tp̄e et loco
cōgruo: ⁊ iſte noluiſſet recipe. Scd̄o q2
tenet' reſtituere oēs fructꝰ ꝑceptos ⁊ qui

medio tp̄e ꝑcipi poterāt. Tertio q2 res
eſtimāda ē ſm optimū eiꝰ ſtatuꝫ. puta ſi
res tp̄e venditōis fuiſſet melior q̄ꝫ poſtea
tūc nō ſufficit ꝙ ſimpl'r reſtituet. Quar
to q2 nō pn̄t repetere p̄ciū qꝺ dedit ab il
lo cuiꝰ res ē: nec etiā pt agere ꝯ̄ venditoreꝫ
de p̄cio ſoluto obſtat em̄ ſibi ſua turpi/
tudo. Quinto q2 ꝑdit etiā exp̄ēſas volū
tarias. Si aūt emit bona fide: puta ſi ꝓ
babilit' rē credidit eſſe iuſtā: ſic bona fi
des q̄ttuor bona ſibi ꝯfert. Primo q2 n̄
tenet' rē reſtituere durāte bona ꝯſciētia.
Sꝫ ſi poſtea ſciuerit rē eſſe furatā. tenet'
reſtituere ſ3 fructꝰ ſumptos non tenet' re/
ſtituere. Scd̄o pt rē alienare ⁊ vēdē ſtā/
te bona ꝯſciētia. Sꝫ ſi aliqꝺ lucrū ex vē/
ditōe furti conſequit' illꝺ dꝫ dño reſtitu/
ere poſtea venienti. Tertio q2 rē nō tenet'
reſtituere in caſu fortuito durante bona
ꝯſciētia ⁊ fide. Si em̄ res interim periat
abſqꝫ culpa ſua: in nullo tenet' dño reſti
tuere. Quarto q2 poſt reſtitutionem rei
pt agere ꝯ̄ venditorē ꝺ p̄cio qꝺ dedit. Et
venditor tenet' ſibi reſtituere p̄ciū.

¶ De vſurarijs. L

Quindecimi ſunt vſurarij. Pro
quo ſciēdū. Quid ſit vſura: Re
ſpōdeo ſm Hoſt. Uſura eſt q̇cquid
ſorti accidit ex intētōe p̄cedēti vl' pacto.
Sꝫ ſm Ray. Uſura ē lucꝝ ex mutuo
pacto debitū vl' exactū. Sciendū ꝙ vſu
rarij qui recipiūt aliq̇d ex pacto vltra ſor
tē: peccant ꝯ̄uiter: Primo q2 faciūt con
tra legem dei. Unde Leuitici. xxv. Pe
cuniam tuā non dabis fratri tuo ad vſu
ram. Item Deutero. xxiij. vbi ſic legit'.
Fratri abſqꝫ vſura id quod indiget ac/
cōmodabis vt benedicat tibi dominꝰ i
opere tuo in terra quaꝫ ingrediens poſ/
ſidendam. Ubi inſinuatur quāta ſit vti
litas mutuari abſqꝫ vſura ⁊ gratis. Be
nedic̄ enim ei dñs in omni opere ſuo. Et
aliud teſtimoniuꝫ eſt in pſ̄. vbi inquirit
dauid a dño dicens. Domine quis ha
bitabit in tabernaculo tuo: Et ſubiun/
git dominꝰ. Qui pecuniam ſuam non

vedít adɏſuram. ⁊c̄. Secundo grauit̄
peccāt: quia vendunt tempus: qđ inter
omnia tranſitoria maxime voluit domi/
nus eſſe cōmune omnibꝫ abſqꝫ perſona
rum acceptione. Cum enim in alijs re/
bus diuites melius habeant ꝙ̄ paupe/
res de ſolo tempe ñ poteſt habere diues
niſi idē quod pauper. nō enim poteſt eē
tempus niſi vnū tempus ſimul ⁊ ſemel.
Magna enim iniquitas eſt cum vſura/
rius vendit pauperi illud quod omib⁹
cōmune eſt. Ideo iuſto dei iuditio in tē
poris indigentia punitur vſurarius cuꝫ
illud vendit in p̄ſenti quod ſibi datū fu/
erat ad pn̄iam agēdam. Unde mina/
tur eis domin⁹ per ꝓ͞phetam dicēs. Cū
accepero tēpus iuſticias iudicabo: qua/
ſi diceret Tu modo habes temp⁹ ī ma
nu tua: ſꝫ cū accepero id eſt poſt mortem
tuā in manū meā oibꝫ faciā iuſticiā qui
bus iniuriatus es. Tertio faciūt graue
pcc̄m: qꝛ vendūt vnā rem bis. Ergo ſꝫ
Tho. accipe vſurā ꝓ pecunia mutuata
ſm̄ ſe iniuſtū eſt: qꝛ vendit illđ qđ nō ē
Uerbi grā. Si quis vellet ſeorſum vē/
dere vinū: ⁊ ſeorſum vſum vini: venderet
eandem rem bis: vel vénderet illud qđ
non eſt: vnde manifeſte per iniuſticiam
peccaret. Et ſimili ratione iniuſtitiā cō/
mittit q̄ mutuat vinum ⁊ triticū petens
ſibi duas recompenſatōes: vnam q̄dez
reſtitutōem equalis rei: aliā vero p̄cium
vſus quod vſura dicit̄.

¶ De iniq̄tate vſurarioꝝ.

Uſurarius primo peioꝛ eſt fure
qꝛ fur de nocte ſolū furat̄. ſꝫ vſu/
rari⁹ die noctuqꝫ. Et qꝛ magis
depauperat ⁊ qꝛ pluēs exheredítat Se
cundo peioꝛ eſt aliq̄ modo inferno: quia
ſm̄ ꝙ dicit Guil. lugdunēſis in ſūma vi
cioꝝ. Infern⁹ em̄ in reſurrectōe dn̄i que
nō ſua erant reſtituit. Uſurari⁹ audita
paſſione ⁊ etiam reſurrectione domini: ñ
vult aliena reſtituere: ſed poti⁹ vult care
re omī fructu paſſionis chriſti. Item in
fern⁹ ſolū punit malos q̄ meruerūt pec/
cando in pn̄ti contra deū. ſed vſurarius
ſpoliat bonos ⁊ malos indifferent̄ Iteꝫ
ſicut infern⁹ nūquā replebit̄ vſqꝫ ad no/
uiſſimū diē. ſic auar⁹ vſurari⁹ nūquam
replebitur pecunia, ſed ſemp anhelat ad
plura acquirenda Tertio peioꝛ ē iudeo
quia iudeus a iudeo vſuras nō accipit.
ſed vſurarius a fratre ſuo chriſtiano ac/
cipit: quod iudeus nullo modo faceret.
Quarto peioꝛ eſt morte coꝛporali: quia
moꝛs ſolum interemit coꝛpus. ſed vſura
rius coꝛpus ⁊ animam. Quinto peioꝛ ē
iuda traditoꝛe: quia iudas ſemel chr̄m
vendidit. ⁊ eum ꝓ. xxx. bonis denarijs
dedit: ſꝫ vſurari⁹ totiens chr̄m vendidit
quotiens vſuram accepit ⁊ non ſicut iu
das ꝓ. xxx. ſed ꝓ vno ſolo denario eū ſe/
pius vendidit Et nō ſolū vendidit xp̄m
ſed etiā beatam virginem mariā ⁊ ſocie/
tatem omniū ſanctoꝝ ⁊ angeloꝝ in celo
exiſtentiū. Item vendidit ſeip̄m ⁊ vxoꝛē
⁊ omnes liberos ⁊ heredes qui poſſidēt
pecuniam vel bona tempoꝛalia cuꝫ vſu
ra acquiſita. Iteꝫ iudas. xxx. denarios
reſtituit quos iniuſte acquiſiuit. Unde
Math. 27. đr: ꝙ pn̄ia duct⁹ retulit tri/
gita argēteos Sꝫ vſurari⁹ nllo mō vult
reſtituē q̄ iiuſte acq̄ſiuit. Uñ exēplū ī li.
đ dono timoꝛis. Legit̄ ꝙ ſacerdos quē
dam monebat quendam vſurarium de
ſalute anime ſue: quia grauiter infirma/
batur. Dicebat autem ꝙ ſibi tria eſſent
neceſſaria. ſ. conteri bene: ⁊ confiteri ple
ne: ⁊ reſtituere ꝓ poſſe. Et ille. Duo pri
ma libenter faciam: tertiū quomodo fa/
cereꝫ: quia mihi nihil ⁊ filijs meis rema/
neret. Et ſacerdos. Sine hoc nō pote/
ſtis ſaluari. Et ille. Dicunt ita ſapiētes
⁊ ſcripture: Et ſacerdos. ita vere. Et il/
le. Ego volo ꝓbare vtrum dicāt verum
quia non reſtituam: ⁊ ſic moꝛtu⁹ eſt ma/
gis timens paupertatem p̄ſenteꝫ ꝙ̄ fu/
turam. Sexto vſurarius peioꝛ eſt omnī
peccatoꝛe. hoc patet: quia cuꝫ alij pecca
toꝛes quandoqꝫ a peccatis ceſſant(Si
cut ſuperbus in quadrageſima deponit

ſupbiā: luxurioſus deſiſtit a luxuria. gu
loſus ieiunat) Sed vſurari⁹ vſurā om̄i
die cōmittit: nulla die excepta ſiue in pa
raſceue. ſiue ī die natiuitatis ꝛ reſurrecti/
onis: ꝛ ſic de alijs intantū peccat ſicut ī
die ſimplici. Itē peccat in om̄i loco: qꝛ
ſiue ſit in eccl'ia audiēdo miſſā: ſiue ī mē
ſa comedēdo: ſiue ī lecto dormiēdo. vbi
cūqꝫ fuerit ſp̄ pccm̄ ei⁹ augmētatᷣ. Ex h̄
pꝫ ꝙ vſurari⁹ nō vereᷣ cōtumeliā facē do
ꝛ vniuerſis angelis ꝛ ſanctis ei⁹: in q̄ruꝫ
feſtiuitatibꝫ peccat cōmittēdo vſurā Et
ideo deſtitut⁹ erit in extremis auxilio dī
ꝛ oīm ſanctoꝝ. Vn̄ cū dꝛ Dn̄e miſerere
aīa iſti⁹ vſurarij. ꝑt rn̄dē xp̄s ihs Nō
miſereboꝛ ei⁹ q̄ nec in ipā die qn̄ gen⁹ hu
manū in cruce redemi me honorāe volu
it. Sic ꝑt dicere btā ꝟgo maria de ſuis
feſtiuitatibꝫ in quibꝫ ab vſura ob reuerē
tiā eius ceſſare noluit. Silr oēs ſcti cuꝫ
interpellanᷣ ad intercedendū ꝓ vſurario
rn̄dere pn̄t. Vna feſtiuitas eſt nobis in
anno conſecrata. ſ. dies oīm ſctōꝝ hanc
feſtiuitatē vſurari⁹ exprobrauit in q̄ no/
bis oībꝫ cōtumeliā irrogauit: nec hono
ri oīm nr̄m pepcit. Idē pn̄t rn̄dere oēs
angeli quoꝝ feſtiuitatē. ſ. feſtū michaelᷣ
qd̄ eſt feſtū oīm angeloꝝ non celebrauit
h̄ vſurā ſuā exercuit. Ergo nō immēito
vſurari⁹ mala morte morieᷣ Vn̄ legitur
exemplū. In dioceſi colonieſi quidā vſu
rari⁹ diues defunct⁹ ē: q̄ cuꝫ infirmareᷣ:
materia tandē aſcendēte in cerebꝝ: fa/
ctus eſt frenetic⁹. Cūqꝫ quotidie dētes
ꝛ os moueret. dixerunt ei miniſtri ſui.
Quid comeditis dn̄e? Rn̄dit ille. De/
narios ego maſtico. viſū em̄ fuerat ei ꝙ
demōes in os ei⁹ denarios infūderēt. n̄
poſſum inq̄t demones iſtos ſuſtinē: qꝛ
nimiū me infeſtāt: portate me ad mona
ſteriū tale: illic boni hoīes ſūt: forte an xi
lio eoꝝ ab his demōibꝫ liberaboꝛ Quo
cū delat⁹ fuiſſꝫ: clamauit. reportate me:
reportate me: plures demones h̄ video
q̄ꝫ in domo mea. Sicqꝫ miſer delat⁹ et
a demōibꝫ miſerabiliᷣ agitat⁹: infeliceꝫ
aīam reddidit: oſn̄dens cūctis videntibꝫ
q̄ꝫ execrabile vitiū ſit vſura ī tormētis ſi
bi ſic a demonibꝫ illatis. X ¶ Et
nota ꝙ vſurarij ſunt duplices. ſ. publici
ꝛ occulti. Nā publici vſurarij plectunᷣ a
iure pena quadruplici. Prima eſt ꝙ ip
ſo iure ſūt excōicati: Scd̄a ē ꝓuatio cō/
munionis. qꝛ ſacrm̄ euchariſtie talibꝫ n̄
eſt dādū tā in morte q̄ꝫ ī vita niſi ꝑ pe/
niteāt ꝛ reſtituāt Tertia excluſio oblati
onis. Quarto ꝓuatio ſepulture: qꝛ non
debēt in loco ſacro ſepeliri: vt hꝫ extra d
vſuris. c. Qꝛ in oībꝫ. Sꝫ ſi diceres vbi
eſt loc⁹ ſepulture vſurarioꝝ; Rn̄deo ꝙ i/
fra patibulū ſepeliēdi ſūt Vn̄ h̄ ideō ꝯſ/
ſum eſt ꝑ exemplū vbi legiᷣ ꝙ fuit q̄daꝫ
vſurari⁹ qui nolebat reſtituere lꝫ frequē
ter admonereᷣ. Infirmat⁹ vſqꝫ ad mor
tē vocauit ſacerdotē ꝛ petiuit ſacrm̄ ꝛ ec
cleſiaſticā ſepulturaꝫ. Sacerdos rn̄dit
ꝙ nō daret niſi plene reſtitueret. qd̄ ille
facere renuit. Recedēte ſacerdote ꝛ in/
firmitate īualeſcēte appropinq̄bat mor
ti. Reuocat⁹ eſt ſacerdos vt aīam ange/
lis dei recōmendaret. Sacerdos ait.
Ego cōmēdo eā oībꝫ demonibꝫ in infer/
no exiſtentibꝫ. Et ſic ſacerdos receſſit.
qꝛ ille adhuc reſtituere noluit. Ip̄o de/
functo rogauerūt amici ſacerdotē vt de/
functū ſepeliret ī atrio bn̄dicto ꝓpᷣ ami
coꝝ ſuoꝝ honorē. Qd̄ ſacerdos eis ne/
gauit: quia in vita vſuras reſtituere no/
luit Habebat aūt dictus ſacerdos vnū
aſinum qui nihil aliud faciebat q̄ꝫ ꝙ li/
bros ad eccleſiam ferebat ꝛ deferebat: ꝛ
ideo nullam aliam viam ſciebat. Roga
uerūt ſacerdotē amici defuncti vt corp⁹
ſuper aſinū poneret: ꝛ ad quēcunqꝫ locū
illud deferret: ibi ſepeliretur. Qui putā
tes ꝙ ad eccleſiam delaturus eſſet vl' ad
domū ſacerdotis (quia aliam viā neſcie
bat) placuit pactio ſacerdoti Aſin⁹ cor/
pus vſurarij ſuper ſe poſitū nō declinās
ad dexteram vel ad ſiniſtrā tulit ad pati
bulū. Et ſe excutiēs corā om̄i ꝑplo ꝓiec
illud a ſe ſub patibulo: ꝛ ibi ſepult⁹ eſt.

¶ Vſura multis cōmittit modis R

Vſura multis modis cōmittit.
Primo cū aliqui pſtant ſub cō/
ditione ad pactū pl⁹ recipiendi:
⁊ iſti ſūt expſſi vſurarij: et ſcdm iudiciū ec/
cle. Scdi ſūt q peccāt ſine aliq pacto:
cor tn aio q aliqd vltra ſortē recipiāt ali/
as nō mutuarēt. Et iſti ſūt vſurarij q ad
deū ppt intentōem corruptā quā phi/
bet ſaluator. Luce. vi. Mutuū dantes
nihil inde ſpantes. Ergo qcūq ſub ſpe
recipiēdi alicui mutuat pecuniā. pcipue
ſi alias nō erat mutuatur⁹. qcqd poſtea
accipit: vſura ē: q̄uis etiā nihil poſtulz:
⁊ tenet ad reſtitutōem. Tercij ſūt q mu
tuāt res ſuas ad certū tminū. quo veniē
te nolūt pſtare vlteriorē dilatiōez donec
aliqd emolumētū inde pcipiāt: licet eā
expſſe non petāt. Quarti ſūt q vendunt
res ſuas longe cari⁹ pp ter dilatōez quā
eis incōtinēti ſoluerēt: vt pz extra d vſu/
ris. c. Cōſuluit. Eſt eī illa gnālis regu/
la. q qcquid accipit vltra capitale: vſu/
ra eſt vt pz. xiiij. q. iij. plerics. Quinti q
p pmpta pecunia tā emunt ⁊ imediate
ſup dilatōem illi eidē a quo emerunt vel
alij ecōuerſo vendūt in cariori foro q̄ va
let vel valere pt: hoc pz ſupra in eodem
pcepto circa illā litterā. N. Sexti qui
emūt vinū vl' bladū dū adhuc creſcit ita
in bono foro q veriſil'e eſt q nullo mō tē
pore ſolutōis ita modicū valeret: ⁊ tales
vſurā cōmittūt. Verbi gratia Sicut q
in quadrageſima emunt vinū ab ipis vi
demiatoribꝫ cū ſint in neceſſitate cōſtitu
ti: ⁊ tā pro vili precio: q indubitāter tē/
pore ſolutionis multo plus ſoluere opor
teret. Sil'r ⁊ illi qui emunt a ruſticis fru
menta ⁊ tā pro vili pcio q tpe ſolutōnis
plus ſoluat: ⁊ tales oēs ſunt vſurarij: et
tenētur ad reſtitutōnem. Quid ſi quis
emit fructus prouenturos hoc anno de
agro ſeminato. Reſpondeo: non eſt vſu
ra: quia dubitat vtrum plus vel minus
debeat valere: ⁊ tamen hoc ſtat adhuc i
voluntate dei vtrum eos velit conſerua
re a tempeſtate aeris ⁊ alijs periculis ſu
puenturis. Et eodē modo dicendū eſt
q ſi emat fructus pventuros ad tres vl'
ad q̄tuor annos Septimi ſunt illi q re
cipiūt aliquod pignus vel ꝯcedunt pe/
cuniam ſup prediuz aliqd. ⁊ fructus ei⁹
nō computāt in ſortem. Circa quod q̄/
ritur. qd de cōmunitatibus quarūdam
ciuitatū que dant pecuniā ad vſuram?
Reſpōdeo ſcdm Raymundū. Oīes il
li ciues quoꝝ auctoritate ⁊ cōſilio fit vſu
rarij ſunt. Et eodem modo ſi ciuitas vl'
cōmunitas reciperet aliqd pignus. ſcꝫ
ciuitatem vel caſtrum vel hmōi. ⁊ fruc/
tus eius nō computarēt in ſortem. om/
nes tales vſurarij ſunt. arg. xij. q. i. Sē
cut vir. xxiij. q. iij. ſi habet. Similit in/
tellige de vno ſolo qui pecuniā locatz ſu
p caſtrum vel ſup aliquā ciuitatem. ⁊ ſic
de alijs. ⁊ fructus hmōi tolleret ⁊ eos in
ſortem nō computaret: vſurari⁹ eſt ⁊ te/
netur ad reſtitutōem ¶ Octaui
ſunt q dant granum vetus vt poſtea re
cipiant nouū. Et de his dicit Raymū
dus q vſuram ꝯmittūt q2 meliorem re/
cipiunt. quod intelligit Hoſtienſis quā
do aliquis pp ter hoc facit vt illam meli
orem lucret. Si vero facit ne ſua meſſis
pereat ⁊ inde accipienti grām faciat: nō
ꝯmittit vſuram. ſed etiā tūc ſine dubio
excuſat quādo preſumit q nouū debe
at minus valere. extra co. Nauiganti.
Noni q emūt a pauperibus oues ⁊ bo/
ues quas illi forte nō habēt. ⁊ talia aīa/
lia locant eis. quid ergo de illis? Reſpō
det ſcdm Guil. Si emptor ſcit vel credit
q venditor illa nō habeat ⁊ locat ei pro
annua penſione: vſura eſt: vel ſaltem in
fraudem vſure fit. Si vero credit eum
habere ⁊ ſine fraude emit: nō eſt vſura.
Decimi ſunt qui mutuāt pecuniaz ſub
illo pacto vt illi ſibi remutuent: vtrū cō/
mittant vſuram. Reſpōdeo ſcdm Tho.
ſcda ſecūde. q. lxxviij. Licitū eſt q mu/
tuanti vnū: aliud ſimile mutuet. ſed nō
licet obligare debitorem ad mutuuz in

poſteꝝ faciēdū. aa ¶ Querit̃ vtꝝ li/
ceat accipe mutuum ſub vſura. Rn̄deo
ſm Thomā ſc̄da ſc̄de. q. 78. Nō lȝ ali
quē īducere ad mutuādū ſb vſura: lȝ tn̄
ab eo q̄ parat᷒ eſt facē et q̄ exercet vſuras:
Mutuū accipe ſub vſurꝫ ꝓpt̃ aliq̄d bo
nū: vt ē ſubuētio ſue neceſſitatꝫ vl̄ alteri
us. ītelligit Vdalric᷒ non ſolū d̄ neceſ/
ſitate vtilitatis quā aliq̄s cōſequit̃ agen
do negocia ſua. Sȝ hac vtilitate ceſſan
te puta cū recipet ꝓpt̃ ludū alee vl̄ hmōi
tūc ſc̄dm eundē accipe ad vſurā: ē pccm̄
mortale. bb ¶ Querit̃ vtrū liceat do/
na vl̄ elemoſynas ab vſurarijs recipere.
Reſpondeo ſc̄dm Vdalricū ſic: niſi per
hoc efficiantur non ſoluendo. Naȝ tunc
qui reciperet ab ipſis teneretur eis reſti/
tuere. vel illis a quibus ipſi receperunt.
Secus itaq; ſi habent alia p̄ter vſuras
ꝛ per hoc non efficiuntur non ſoluendo
cc ¶ Queritur vtrū maritū liceat re/
cipere dotem a patre vxoris ſue qui eſt
vſurarius. Reſpondeo ſc̄dm Guil. Si
pater non ſufficit ad ſoluendum que de
vſura habet: ꝛ maritus ſciens volūtatē
vel habens ignorantiam craſſam cōtra
xit cū filia nō debet recipe dotē a tali pa
tre. Si aūt nō putabat ſocerꝝ eſſe vſura
rium vel alias eſſet ſoluendo: qui tn̄ nō
erat: pōt dotem in ſolutōe recipere. licet
poſtmodum ſciat veritatē. Hec Guil.
Tuti᷒ āt d̄r ꝙ ſciēs ꝟitatē n̄ recipiat do/
tē. aut ſi recipit reſtituat ill̄ q̄b; pat̃ tene
bat̃. Si āt in ꝟitate ſocer d̄ alijs bonis
erat ſufficiēs ad ſoluendū: tūc gener idu
bitant̃ p̄t dotē recipe. dd ¶ Itē q̄rit̃
vtꝝ liceat creditori recipe debitū q̄d vſu
rarius ei debet. Reſpōdeo ſc̄dm Guil.
Si bona fide credidit ei pecuniaȝ vt ex
illa cōmodum ſuū faceret. ꝛ lucrādo for
te ſe ex ea liberaret. recipe poteſt q̄d mu
tuauit: ꝛ ſi ille alias non ſufficiat vſuras
ſoluere. Si vero alia cauſa credidit pu/
ta ad ludendum in alea: vel dādū mere
trici aut hiſtrioni: non debet debituȝ ab
illo recipere qui nec vſuras extortas ſuf/
ficit reſtituere. ee ¶ Notandū eſt etiā
ꝙ eccīa tantū deteſtat̃ vſurarioꝝ voragi
nem ꝙ eam reſtrinxit omī modo quo po
tuit. hoc patȝ quia ꝯtra eoruȝ ſolutōem
multiplex remediū adhibuit. q2 ſi ꝑmi/
ſiſſet aliquis vſuram ſoluere: cogi nō de
bet ad ſoluendum. quia vſure ſunt inde
bite. extra de vſuris. ca. Debitores. Or
q̄cunq; iudex ſententiam daret ad ſolue/
dum vſuras excōmunicatōis ſententiam
incurreret Itē ſc̄dm remediū eſt: ꝙ poſt
abſolutōem p̄t eas repetē: ꝛ vſurari᷒ te
net̃ ſibi reſtituere q̄ ꝓ vſuram ab eo rece
pit. ¶ Circa q̄d queritur. vtrū vſurari/
us teneat̃ ad omnia damna Reſpōdeo
ſm Raymūdū: tenet̃ ad omīa damna
q̄ ille ꝓpter ſolutōnem vſure paſſus eſt.
vt ſi domū ſuam ꝓpter hoc vilius vēdi
dit. ꝛ ſi aliam cōduxiſſet aut ſi ꝓpter hoc
alia bona ſub vſura queſiuit. Tertium
ꝙ ſi nō vult reſtituere: tūc pōt iudici vel
alij prelato denūciare. ꝛ iudex ſiue talis
prelatus ex officio ſuo poteſt illū cogere
ad reſtituendū. ¶ Sciendū ꝙ antiqui/
tus vſurarij fuerūt ab alijs hoībus val
de deſpecti ꝛ cum hoc rari. Vn̄ narrat
Guil. lugdunenſis in ſumma viciorū ꝙ
antiq̄tus quandoq; in vna tota ciuita/
te vix inueniebatur vnus fenerator. ꝛ il
le nō fenerabatur niſi data fide ꝙ nō pu
blicaret̃: de quo cum certitudinaliter cō
ſtaret eum eſſe vſurarium. tūc amplius
dicebatur domus eius dom᷒ diaboli:
et ſic de alijs rebus eius. Oſculū pacis
non dabatur ei in miſſa. ignis a vicinis
ſuis in domo eius nō ſumebatur: pueri
ad eius occurſum paueſcebāt ꝛ in alter
utrum cū digito demonſtrabant. Nūc
vero noſtro tēpore fiunt tales cubicula/
rij principum. ꝛ ab hoībus eis aſſurgit̃
quod tamē eſt abſurdū ꝛ abhominabi/
le multum. ff Sedecimi ſunt illi q̄
recipiūt dona ꝛ munuſcula a iudeis Cir
ca quod notāda ſunt hic duo Primo q̄
re deus noluit vt iudei penitus ꝯſume/
rent̃ ſed diſpergerent̃. ꝛ quare eos eccīa

nō pſequiꝛ quaſi hereticos. ſ; ſinit eos
viuere ꝙ nō ex toto deleanꝛ. ⁊ hoc fit ꝓp
ter tres rōes. Prima q2 in fine mūdi de
bent ↄuerti. vn̄ ps̄. Conuertenꝛ ad veſ/
perā. Et tunc ſm dictū chriſti vt habe/
tur Johis. x. Fiet vnū ouile ⁊ vnus pa
ſtor. Vn̄ etiam Hiere. xxiij. In dieb⁹
illis ſaluabiꝛ iuda. Secūda ratio. quia
ſunt librarie noſtre q̄ntum ad vetus te
ſtamentū. Et ergo ne pagani dicerent.
vos chriſtiani iſtas litteras ↄpoſuiſtis.
habemus vetus teſtamentū ⁊ dicta ꝓ/
phetaruꝫ a iudeis. Tercia rō eſt ꝓpter
memoriale dominice paſſionis. Ergo
quotieſcunqꝫ aliquē iudeū videmus to
tiens memoriam dominice paſſiōis ha
bere debemus. ps̄. Ne occidas eos ne
obliuiſcanꝛ ppl'i mei. gg ¶ Scđo
videndū eſt quō chriſtiani ſe habere de
bent erga iudeos. Tūc ſm Raymun/
dū dico. ꝙ chriſtiani nō debēt cū eis co
medere aut ad ↄuiuia ſua vocare. Se/
cundo ꝙ infirmi chriſtiani nō debēt in
ſuis infirmitatibus ad ſevocare iudeos
nec ab eis recipere medicinas. Tertio
nec chriſtiani debent cū eis in eiſdē bal/
neis balneari. xxviij. q. i. ca. Nullus. et
ca. Omnis. Quarto non debēt ꝑmitti
habere inter chriſtianos officia publica
ne occaſionem habeāt ſeuiēdi. diſt. liij.
Nulla. xvij. q. iiij. Cōſtituit. Sexto in
diebꝫ lamētationis ⁊ dominice paſſiōis
non debēt in publicū prodire Et etiam
in die paraſceues nō debent habē oſtia
et feneſtras aptas. extra eo. Que ſuper
his. Septimo ꝙ nō debent habere fa/
mulos vel famulas chriſtianos. q2 chri
ſtiani nullo mō debent eſſe aſſidui ītra
domū iudei nec tanq̄ꝫ famuli aut nutrix
aut obſtetrix. al's ipi chriſtiani ſi ab eis
recedere nolūt excōmunicari debēt. ex/
tra eo. Iudei. ⁊ ca. Ad hec. Octauo q2
chriſtiani nō debent eis locare domos
ſuas ad exercendū vſuras in eiſdem No
no. q2 chriſtiani nō debēt retinere munuſ/
cula vel dona a iudeis eis data. Circa
qđ queriꝛ: vtrū chriſtiano liceat accipe
dona vel munuſcula a iudeis. Reſpon
deo ꝙ ſic. ⁊ tamē tali modo ꝙ ipe recipi/
ens nō velit aliq̄d facere ꝓpter talia do
na qđ ſit ↄtra deū: tūc licite pōt recipere
ſ; nō deb; ſibi retinere: niſi forte eēnt ta/
lia que ab eo vel ab an̄ceſſoribus ſuis ip
ſi iudei ꝑ vſuram recepiſſent. Vn̄ dicit
Tho. in q̄dam ep'la ad duciſſam lotho
ringie. Cum ea que iudei ꝑ vſurā extor
ſerūt nō pn̄t licite ab ipis retineri. Cōſe
quēs eſt vt ſi vos illa ab eis receperitis
nec vos licite retinē poteſtꝫ. niſi forte eēnt
talia q̄ a vobis vel an̄ceſſoribꝫ veſtrꝫ ha
ctenus extorſerūt. Si q̄ vero dant q̄ ex/
torſerūt ab alijs debēt reſtitui eis q̄bus
ipi iudei tenenꝛ reſtituere ſi inueniūtur.
Alioquin in pios vſus ſm ſui dioceſani
cōſiliū ſunt talia dona ⁊ munuſcula ero/
gāda. O q̄d ad hoc dicturi ſunt q̄ reci/
piūt ꝓpinas ⁊ dona a iudeis. ſ. aucas vl'
cātros vel ciphos argēteos. ⁊ ſic đ alijs
ꝓpinis. q2 oīa talia erogāda ſtꝫ paupe/
ribus. Ergo q̄cunqꝫ reciperet vnū can/
trū a iudeis q̄ nō hn̄t niſi vſurariā pecu
niam. ⁊ ſi ſic moriꝛ: ipe ⁊ oēs heredes q̄
illum cantrū poſſidebūt ſciēter: oēs dā/
nabunꝛ Ergo iſti etiā q̄ comedūt de au
cis iſtis q̄s iudei ꝓpinauerūt dominis
ſuis circa feſtū Martini: q̄libet tal' tene
tur in tantū pauꝑibus erogare ſm cōſi/
liū ſui ↄfeſſoris. hh ¶ Queriꝛ vtꝝ
pueri iudeoꝝ inuitis parētibꝫ ſunt bap/
tizandi. Reſpondeo ſm Tho. ſcđa ſe/
cūde. q. x. Nō licet an̄ annos diſcretōis
ſed qn̄ ad annos diſcretionis ꝑuenerint
pn̄t fidē ſuſcipe etiaꝫ parentibꝫ inuitis.
Et nota ꝙ iudei adhuc hodierna die li
bēter pſequerenꝛ xp̄m ſi poſſent Vnde
legiꝛ exemplū ꝙ cū iudei in q̄dam ciuita
te feciſſent in paſceue himaginē xp̄i cere
am ⁊ eā clauis cruci affixiſſent ⁊ lancea
aperuiſſent: apparuit btā ꝟgo ↄquerēs
xp̄ianis de h̄ ꝙ adhuc in vrbe illa filiuꝫ
ſuū crucifigerēt iudei. Xp̄iani āt dom⁹
iudeoꝝ penetrātes ⁊ eos capiētes: inue

uerunt hĩmaginẽ crucifixi ⁊ eius vulne/
ra cruentata. Quo viſo miraculo mul/
ti iudei ad fidem ſunt ꝯuerſi ii ¶ De
cimiſeptimi ſunt q̇ mala fide faciũt ho/
minẽ incurrere dãnũ. ſicut q̇ incitant
hoiem ad ludũ alee ⁊ hmõi. Ad cuius
euidẽtiam tria ſunt ꝑ ordinem ꝯſiderã/
da. Primũ eſt quãtum peccatũ ſit ludꝰ
alearũ ⁊ taxilloꝝ Scdm: q̇d iuris ſit de
eo quod ꝑdit in alea: puta an ipi vel q̇/
bus ꝑſonis ſit reddendũ. Tertio qũo ⁊
quales ludi pñt eſſe liciti ⁊ fieri ſine pec/
cato mortali. ¶ Circa primũ queritur:
vtrũ ludus ſit peccatũ mortale. Rñdeo
ſm Guil. ꝙ ſic: etiã ſi homo nõ ducit in
ꝯſuetudinem mortaliter peccat Hoc in
tellige quãdo ex auaricia ludit. qꝛ aua/
ricia de ſe eſt peccatũ mortale. ⁊ quãti/
tas peccati in talibꝫ ludis põt conijci ex
duobꝫ. Et pmo ex deſcriptõe taxilli. nã
taxillum recipiẽs ad manũ ad ludendũ
ex auaricia ⁊ cupiditate: ſi iactat vnum
oculum ꝑ hoc intelligere debet ꝙ puat
regno dei: q̇d deus oipotens daturus
eſt oibus ſuis electis: cum in iudicio di/
cet illud Math. xxv. Venite benedicti
poſſidete regnũ paratũ vobis ab initio
mũdi Ubi dicit regnũ in ſingulari ⁊ nõ
in plurali: quia omẽs ſancti ⁊ electi vnũ
regnũ poſſidebũt: q̇d ꝯdiuident ipi ſibi
inuicem ex charitate ſic ꝙ hoc q̇d omẽs
poſſident vnus poſſidet ⁊ ecõuerſo. vñ
Grego. Omia em̃ ſunt oibus ꝯmunia
ꝓpter eum qui in omibus eſt omia Vñ
Anſelmus. Unuſq̇ſqꝫ intantũ gaudet
de alterius gaudio in quãtum de ſuo ꝓ
prio Et hoc ideo. qꝛ ibi vnuſq̇ſqꝫ ꝑfecte
diligit ꝓximũ ſuum ſicut ſeipm. g̃ om/
nes electi in celo ſunt ⁊ erũt reges ⁊ regi/
ne. Vñ de quolibet electo dicit illd ps
Poſuiſti dñe ſup caput eius coronã ⁊c
Et hoc regno ⁊ hac corona puat ſe ta/
lis luſor. Si aũt duos oculos iactat ꝑ
hoc itelligere debet ꝙ cũ corpe ⁊ anima
eternaliter puniri debet. qꝛ homo eſt cõ
poſitus ex anima ⁊ corpore. ſed in mor/
te anima ſepatur a corpe: tũc anima pec
catoris ſola punietur vſqꝫ ad nouiſſimum
diem. Sed in reſurrectõe ⁊ in nouiſſimo
die: tũc anima ⁊ corpus ecõuerſo ſimul
ꝯiungentur: tũc peccator cũ eodem corpo
re ⁊ anima ⁊ cum eiſdẽ manibꝫ ⁊ oculis
ceteriſqꝫ mẽbris cũ q̇bus peccauit eter/
naliter punietur. Vñ Bern. In quo
autem mẽbro creator magis offenditur
in eo peccator grauiꝰ torq̇bitur. Si aũt
tres oculos iactat: ꝑ hoc intelligere de/
bet ꝙ eternaliter ſeparabitur a viſiõe ſan/
cte trinitatis. ſ. patris ⁊ filij ⁊ ſpũſſancti
quia viſio dei eſt merces ⁊ pmiũ electoꝝ
Unde Johis. xvij. Hec eſt vita eterna
vt cognoſcant te ſolum deũ: ⁊ quẽ miſi/
ſti filium tuũ ieſum chriſtũ. Et qꝫ iocun
da ſit iſta viſio oſtẽdit ꝓpheta Dauid in
ps dicẽs. Qm̃ mille ãni anni oculos tu
os tanqꝫ dies heſterna que pteriit. Si
aũt q̃ttuor oculos iactauerit: ꝑ hoc de/
bet intelligere ꝙ ſeparabitur a q̃ttuor or/
dinibus ſanctoꝝ noui teſtamẽti: in quo
teſtamẽto iam ſumꝰ. ſ. ab apoſtol. mar/
tyribus. cõfeſſoribus: atqꝫ virginibus.
Iſti ſunt q̃ttuor ordines ſanctorũ noui
teſtamẽti generaliter loquẽdo. Si aũt
quinqꝫ oculos iactauerit ꝑ hoc intellige
re debet ꝙ omĩs ſalus q̃ effluxit ex qui/
qꝫ vulneribus ieſu chriſti in eo fruſtrabi
tur. Ergo de talibꝫ cõqueritur Bern. in
ꝑſona chriſti dicẽs. Nõne ſatis ꝓpter te
vulneratus ſum. nũquid ꝓ iniq̇tate tua
afflictus ſum. cur addis afflictõem affli
cto: magꝫ aggrauãt me vulnera tui pec
cati qꝫ vulnera corpis mei. Si aũt ſex
oculos iactauerit: ꝑ hos intelligere de/
bet ꝙ deus in iudicio req̇ret ab eo qũo
ſex opa miſcdie exercuit dicẽs illd Ma
thei. xxv. Eſuriui ⁊ non dediſtis mihi
mãducare. ſitiui ⁊ nõ dediſtis mihi bi/
bere. Et tũc ſubiũget illis ſentẽtiam il/
lam horribilẽ Ite maledicti in ignẽ eter
num q̇ paratus eſt diabolo ⁊ ſanctis eiꝰ
Iſta horribilis ſententia intelligi debet
ꝑ ſex oculos ¶ Secũdo quãti/

nas pcc̄i in hoc ludo vel ī talib⁹ ludis p̄t
ꝓpēdi ex multitudīe pcc̄oꝝ que in ludo
accidunt. p̄nt em̄ ibi accidere xviij. pcc̄a
Et p̄mū eſt idolatria qđ eſt ꝯ p̄mū p̄ce/
ptū vbi dr̄. Nō adorab̄ deos alienos.
Sed luſor taxillū ꝑponit deo: ⁊ fac̄ euȝ
deū ſuū. Vñ Aug⁹. Hoc ab hoīe colit̄
qđ p̄ ceteris diligit̄: qđ pȝ. q2 ipē ad ta/
xilli p̄ceptū largitur: qđ ad p̄ceptū dei n̄
largiret̄: q2 ſi pauꝑ ꝑp̄t deū petēt dena/
rium. forte vix daret ſibi vnū obulū: ſed
ad p̄ceptū taxilli qñq3 dat medietatem
ſubſtā ſue. Ipē em̄ largior eſt ad p̄ceptuȝ
taxilli q̄3 fuit btūs Martin⁹ ad p̄ceptuȝ
dñi. Ipē em̄ non ſolū dat medietatem
pallij. imo totū palliū. Itē etiā int̄ duȝ
tunicam ⁊ camiſeam: ⁊ nud⁹ ſequit̄ dñm
ſuū ſcȝ diaboluȝ. Et in hoc apparet ma/
gna ſtultitia ipius luſoris ꝙ ſeviliſſime
ſuitutī ſubijcit: dū taxillū dñm ſuū con
ſtituit. Et ad hoc ſe aſtringit ꝙ facit qđ
ipe iuſſerit: vñ merito deridēd⁹ eſt talis
luſor. Vñ Seneca. Si videas murem
velle dñari alij muri: nunq̄d riſum tene/
as: quanto magis ridiculū eſt ꝙ os ca/
ninū qđ minoris valoris eſt q̄3 mus hoī
dñetur: ¶ Sciendū ꝙ ſicut deus dedit
xxi. litteras codicib⁹ ſuis q̄b⁹ tota ſcrip/
tura ſcribitur. ꝑ quaȝ voluntas dei fide/
lib⁹ inſinuatur. Sic taxillus hȝ. xxi. pū
cta quibus luſor cognoſcit voluntatem
dei ſui. Scd̄m eſt execrabilis iuratio ⁊
blaſphemia que in talib⁹ ludis frequē/
ter in deum ⁊ in ſctōs refundit̄: Horuȝ
em̄ conuitiorū ⁊ blaſphemationū parti/
cipes ſunt qui talib⁹ luſoribus hoſpitia
concedunt: vel qui veſtimēta eoꝝ vl̄ alia
deluſa diuidunt: vel qui cum ipis fami
liariter bibunt: vel ab ipis ſortem lumi
nis recipiunt. ll ¶ Qđ dupl̄r intelli/
gitur. Vno mō qui vident de lumine il
lo aliqualit̄ equalit̄ peccant. Scd̄o q̄
ad denarios illos qui dantur ad lumen
ſicut cū quotiens quis lucratur tunc to/
tiens dat denariū ad lumen: Et ergo q̄
tales denarios recepit ⁊ eis ad ludū lu/
miauit: tenet̄ ad reſtitutōeȝ. Et ſic blaſ
phemare ē ꝯ ſcd̄m p̄ceptū: vbi dr̄. Non
aſſumes nomen dei. ⁊c̄. Vñ etiā qñq3
dñs in p̄nti vindictā de luſorib⁹ accipit.
Vñ legit̄ de quodā milite qui dū occa
ſione ludi ꝑ oculo dei iuraēt: ꝑ2ij ocu
li ei⁹ a capite exilierūt ⁊ in alcariū ceciderunt.
Item quidē ſagittari⁹ cū irat⁹ eſſȝ
valde ex hoc ꝙ in ludo ꝑdidiſſet: ſagit/
tam direxit ſurſus celū quaſi vellet ſe vidē
care de deo. Sequēti vero die cū idem ſa
gittari⁹ eadem hora ſedit ad ludū: redī
it ſagitta: ⁊ ſuꝑ alcariū ſanguinolēta ce/
cidit. Itē cauere dȝ quilibet hō ne vel
taxillos vl̄ alia ad ludū neceſſaria locet
Sicut em̄ valde mal⁹ reputaret̄ q̄ alicui
ſcelerato gladiū locaret vñ aliquē ſctm̄
⁊ iuſtū vir interficere deberet. Sic ma/
lus reputat̄ q̄ locat taxillos ⁊ alia ad lu
dū neceſſaria q2 occaſionē dat ad deum
blaſphemādū vl̄ q̄ſi ad crucifigendum.
Tertiū pcc̄m eſt fractio ſolēnitatū quia
ſm̄ Guil. lugdunen̄. In p̄cipuis ſolēni
tatib⁹ p̄cipue cōmittūt luſores pcc̄m n̄
attendētes qđ legit̄ Numeri. 15. de illo
q̄ collegerat ligna in ſabbato: morte mo
riatur hō ille ait dñs: lapidib⁹ obruat
eū oīs turba. Conſtat aūt eſſe pei⁹ cum
blaſphemijs ⁊ iniurijs ludere q̄3 ī ſabba
tis ligna colligere. Quartū eſt inobediē
tia parētū Quia q̄libet tenet̄ obediē pa
rentib⁹ ī bonis ⁊ in licitis. Et hoc eſt ꝯ
quartū p̄ceptū. Quintū eſt homicidiū:
q2 interdū vnus luſor ꝑ ſolo obulo īter/
ficit aliū: ⁊ hoc eſt ꝯ q̄ntū p̄ceptuȝ. Se/
xtum eſt furtū: q2 tales luſores poſtmo/
dū efficiunt̄ qñq3 fures. ⁊ ſic cōiter qñq3
ſuſpendūtur. Et hoc eſt ꝯ ſeptimū p̄ce/
ptum. Non furtū facies. Septimū eſt
falſum teſtimoniū: q2 ſepius cōtingit ꝙ
vnus ꝑhibet teſtimoniū falſum alij: di/
cēs eū lucratū eē cū tn̄ ꝑdidēit Et h̄ ē ꝯ
octauū p̄ceptū: vbi dr̄ n̄ flm̄ teſtioniū dī
ces. Octauū ē deſideriuȝ lucrādi: qđ eſt
cupiditas: q̄ ē radix oīm maloꝝ: vt hr̄
i. ad Thimo. v. Et h̄ ē ꝯ nonū p̄ceptū

vbi dr̄ Nō ↄcupiſces rē p̄ximi tui Nonū
p̄ceptū eſt immiſcdia: q2 vnꝰ luſoꝛ aliū
ſpoliat et vellz vſqꝫ ad camiſeaz ſic cōmede
poſſz. Et ergo ſicut ſm dictū xp̄i i euāge/
lio miſicoꝛdes ſūt dicti bt̄i ſic ecōuerſo ī
miſicoꝛdes īfelices ſūt. Vñ Jacobi. ij.
Juditiuum fit ei ſine miſericoꝛdia qui
hic non fecit iuditium cum miſericoꝛdia
Decimū ē vſura maxima: q̄ attēdit n̄ ſo
lū in anno vl in mēſe ſꝫ in eadē die vl ho
ra. extra d̄ exceſſibꝫ p̄latoꝝ. īter dilectos
Undecimū eſt ↄtēptus ꝓhibitiōis ſan/
cte matris eccl'e. Nā glo. dr̄ ꝙ hmōi lu
di ſūt ꝓhibiti z nō tantū diſuaſi Duode
cimū eſt ſcandalū p̄ximi. Coꝛrūpunt ei
multi q̄ ad ludū ↄcupiſcēdū de ↄſuetudi
ne mala ↄueniūt. Vñ Matth. 18. Ve
hoī p quē ſcandala fiūt. Tredecimū eſt
amiſſio tp̄is z oīm bonoꝝ q̄ iſto tp̄e q̄s
facere potuiſſet. Et ē magna ſtultitia ꝙ
luſoꝛ qn̄ potuit facere opꝰ ad ꝓpriā vtili
tatē z p̄ximi edificatōez z dei honoꝛem:
ipe facit qd̄ ſibi ē dānoſum z p̄ximo ſcā/
daloſum. Decimū q̄rtū eſt piuriū. Se/
pe eñ iurat luſoꝛ ſe lucratū fuiſſe cū in ve
ritate pdiderit. Quindecimū ē fraus ſe/
pe eñ vnꝰ defraudat aliū iurādo: iactā
do: cōputando: z ſic d̄ alijs. Sedecimū
eſt ira z odiū: q2 ſepe luſoꝛ cū pdiderit ꝓ
uocat ad irā. z ſic maledicit qn̄qꝫ ſibi ip̄i
z qn̄qꝫ p̄ximis Inſup z qn̄qꝫ acq̄rit odi
um ↄ aliū q̄ ab eo lucratꝰ eſt. Decimū ſe/
ptimū ſūt v̄ba mēdacia: q2 ſepe vnꝰ men
tit in dānū alteriꝰ Decimū octauū ē pec
catū cōminatōis: q2 qn̄qꝫ minat ꝓxio
verb: z ſup h̄ qn̄qꝫ inuadit eū verberibꝫ
z ↄſequent qn̄ ad domū ꝓpriā aduene/
rit ↄturbat vxores z pueros z totā fami/
liā. Sciendū aūt ꝙ ipe luſoꝛ ꝓprijs ma
nibꝫ ſeip̄m ↄſumit z pdit: quē filiꝰ dei cru
cifixis manibꝫ z pedibꝫ redemit. Unde
Bern. loq̄ns in pſona dn̄i ad talem di
cens. Ego acq̄ſiui te manibꝫ crucifixis.
Et tu ↄſumis te manibꝫ demonibꝫ dedi
catis. Et eſt magna īgratitudo ꝙ hō ī/
pugnat eū ī eadē pte coꝛpis ſui: ī q̄ dn̄s
p amoꝛe ip̄iꝰ tantū doloꝛem ſuſtinuit.
mm ¶ Itē luſor q̄cūqꝫ vertat oc'los
coꝛdis ipe pt̄ iuenire: qd̄ ſibi pcc̄m ſuūz
diſſuadeat. Si lucratꝰ ē z vertit oculos
mētis deoꝛſum: tunc occurrere ſibi dꝫ ꝙ
lucratꝰ ē cū illa pecunia et'nā dānatōez
Si aūt pdidit z vertit oc'loſ ſurſum: tūc
occurrere ſibi dꝫ ꝙ pdidit et'nā heredita
tē z beatā vitā. Si aūt vertit oc'los men
tis circa ſe: tūc aduertere dꝫ demones q̄
eū tāqꝫ leones rugiētes circūdant z euz
deuoꝛare affectāt ſi d̄s ops eis poteſta/
tē ſup luſoꝛē daret. Vñ exēplū legitur ī
dialogo Ceſarij ꝙ luſoꝛ q̄dā totꝰ dedi/
tus erat ludo teſſeꝝ. vt nec die, nec nocte
q̄eſceret. Et inſup ſp ſacculū cuz nūmis
ſecū ferebat: vt ſecū volētibꝫ ludere obui
aret. in ludis aūt ita expeditꝰ ac foꝛtuna
tus erat vt vix aliq̄s ſine dāno ab eo re/
cederet. Ut aūt poſteris z p̄ſentibꝫ oſte/
deret in q̄ntū tales ludi (in q̄bꝫ ire inui/
die rixe z blaſphemie exercent) ↄ deū fo
rent: pmiſſum ē diabolo vt cū eo luderz
q̄ multos eluſerat z euiſcerauerat z mlto
rū marſupia euacuauerat. Nocte ꝓ q̄/
dā ī ſpecie cuiuſdā ludere volētis ſ trans
ſacculūqꝫ nūmis refertū ſub aſcella poꝛ/
tans ad tabulā ſedit: denarios liberalit
appoſuit: teſſeres iactauit z multū in bre
ui de pecunijs illiꝰ militis acq̄ſiuit. Cui
cuz ꝓſpe ſuccederet z luſoꝛi pecunia iam
quā appoſuerat defuiſſet: iratꝰ ait. Nū/
q̄d nō diabolꝰ es tu? Et ille. Satis eſt
Nūc appropinquat eñ matutinale tp̄s
opoꝛtet nos ire. Tollenſqꝫ illū p tectuz
traxit cuiꝰ viſcera tegul' retrahētibꝫ mi/
ſerabilit excuſſit. Et q̄d de coꝛpe factuz
ſit vl' in quē locū illd̄ ꝓiecerit vſqꝫ hodie
a cunctis q̄ ip̄m nouerāt ignoꝛat. Da
nexo viſceꝝ eiꝰ reliq̄e tegul' inherētes re/
preſūt. Ecce h̄ vno exēplo oñdit ꝙ dia/
bolꝰ ſuos miniſtros ſinit ad tp̄s bn̄ pro/
ſpari: z q̄lit eos ī fine remuneret. coꝛpa
ſcꝫ occidēdo: aīas ꝓ ī penas et'nas per
petuo ſecum cruciandas detrudendo.
¶ Scōm p̄ncipale eſt q̄d iuris ſit de co

qđ pdit in alea: puta qñ ⁊ qm pſonis ſit
reddēda pecunia tal'. Pro quo ſciēdū
ꝙ quicūqꝫ ludit ex auaritia. ſcꝫ cauſa lu/
crandi: qcqd lucratur tali intentiōe ſiue
paruum ſiue magnū tenetur reſtituere
Verbi gratia. Si quis luderet ex aua
ritia cum intentione multum lucrādi. ⁊
ſi talis ſolum quattuoꝛ denarios lucra
retur: tenetur reſtituere. Ratio eſt: qꝛ cū
ludus ſit quedam expoliatio: nō poteſt
quis licite per ipſum aliquid acquirere:
⁊ ſic non pt retinere. nn ¶ Sꝫ qbꝰ
reſtituere debet vtꝝ ipſis vel alijs. Ad hꝰ
reſpondeo ſm doctores. Primo ſi cum
filio luſiſti alicuius patris qui non ha/
bet peculium caſtrenſe. ⁊ q̄ adhuc ē ſub
obedientia patris. ⁊ tunc ſm Ray. reſti
tuere teneris patri eius. Secūdo ſi cū
vxoꝛe alicuius mariti luſiſti: ⁊ lucratꝰ es
que non hꝫ res parafernales: tūc tenerꝭ
reſtituere marito eius. Tertio ſi cū reli/
gioſo: tunc teneris reſtituē ꝑlato ſuo vel
monaſterio. Quarto ſi cū ſacerdote: tūc
ſm conſilium confeſſoꝛis dāda eſt pau/
peribus. ⁊ ratio: quia bona ſacerdotum
ſunt bona paupeꝝ. Quīto ſi luſiſti cum
illis qui ſunt mēte capti. ſ. ſurdi muti: ce
ci: ⁊ qui moꝛbo perpetuo laboꝛāt. quia
tales rebus ſuis ꝑeſſe non poſſunt. Er/
go qui tales vicit tenetur reſtituere: non
dico illi qui amiſit: ſed tutoꝛi vl' ꝓcurato
ri. Sed ſi tales antedicti lucrātur. tunc
non tenentur reſtituere tibi: quia non di
gnus es rehabere. Quia quantū ī te fu
it: eos ſpoliare voluiſti: nec etiā poſſunt
licite ſibi retinere. ¶ Sed ſm conſilium
confeſſoꝛis. tenētur pauperibꝰ talia ero
gare. Sexto quicunqꝫ traxit aliquē ad
ludum tenetur ſibi reſtituere quicqd vi/
cit ſm Tho. ſcda ſcde. q. xxxij. Et nota
ꝙ iſta attractio large intelligenda eſt ſci
licet quocūqꝫ modo verbis vel factis in
duxit eum cum ille alias non erat luſu/
rus. Item ſiue induxit eū in principio
ſiue in medio ludi cum ille vellet deſiſte/
re. Si autem lucratur ab eo qui ipm i/
nitum attraxit ad ludū: hoc ſpe ſibi nō
tenetur reſtituere: ſed debet ſm conſiliū
confeſſoꝛis pauperibꝰ erogaē ſm Ray.
⁊ Tho. Septimo qui fraudulenter lu
dit ſꝫ Tho. vbi ſupꝛa: tenetur ſibi reſti
tuere. ⁊ hoc intellige ſiue cōmiſit fraudē
ante: puta quia fingebat ſe quaſi inſciū
de ludo: ⁊ quaſi hominē qui poſſit deci/
pi: cum tamen decipere intenderet: ſiue
cōmiſit fraudem in illo ludo ⁊ ſubmittē/
do taxillos falſos: ſeu etiam veros ma/
le ⁊ fraudulose iactando ſeu mendaciꝰ
dicendo ꝙ obtinuiſſꝫ. ſeu male pecuniā
numerando ⁊ huiuſmodi. Octauo qñ/
do volūtarius cum volūtario ludit: et q̄
habet ꝓpꝛia bona q̄ poteſt alienare: tūc
non tenetur ſibi ille reſtituere: nec etiam
ipſe ſibi retinere. Ratio eſt: quia cum lu
dus ſit quedam expoliatio nō pōt quis
licite per ipſum aliquid acquirere: et ſic
non poteſt retinere: ſed nec illi debet red
dere: quia ille non eſt dignus rehabē q̄
quantū in ſe fuit ꝓximū expoliare cona/
batur. Item ſupꝛadicta collegi ex ſūma
piſani ⁊ ex ſūma Joannis. Item ꝙ nul/
lus poſſit poſſidere cum dõ in ipo ludo
res acquiſitas ſed debet eas reſtituere
⁊ dare ſicut iam ſupꝛa dictū eſt ſi vult ſal
uari. patet per tale exemplū. Nam tēpo/
re beati Cyrilli epiſcopi fuit quidā ado
leſcēs conſanguineus beati Cyrilli epi/
ſcopi Rufus nomine qui fuit in eiꝰ ſer/
uitio. Et cum epiſcopus diuina celebra
ret adoleſcens ille iuit ad tabernā ⁊ ad
ſuos conſodales: ⁊ ibi cum eis ludū ex
ercuit. Poſt aliquot vero tempus infir/
matus eſt vſqꝫ ad moꝛtem. ⁊ ſic in eadē
infirmitate defunctus eſt. Tunc epiſco
pus petiuit ſuffragia ab vniuerſis ⁊ cō/
muniter fieri ꝓ eo a toto populo ſibi ſub
dito. Quod populus gratāter accepta
uit quia adoleſcens ille ſatis laudabili/
ter quo ad populum vixit: ⁊ ideo dilige
batur cōmuniter ab omī populo. Qua
dam die cum eps ſalutare ſacrificiū ob
tuliſſet ꝓ anima defuncti ⁊ eſſꝫ poſt miſ/

ſam in deuotiõe ſua: apparuit ei defun/
ctus ille totus ignit⁹: ⁊ cuȝ quereret q̇s
eſſet: Rñdit. Ego ſum aĩa ↄſanguinei
tui ꝓ q̊ inanit̃ oꝛas: q2 eternalit̃ dãnat⁹
ſum. Tũc eps ꝑterrit⁹ dixit. Quõ h̃ me
ruiſti: cũ tã laudabilit̃ vixiſti: ⁊ ego ſꝑa/
bã te adhuc hr̃e innocẽtiã oꝛiginalem.
Qui rñdit: ſic eſt. q2 adhuc ꝟgo ſuȝ: ſed
ꝓpt̃ hoc dãnat⁹ ſum: q2 habui in cõſue/
tudine de mane infra diuina v̄ria ire ad
tabernã ad ↄſodales meos: ⁊ ſic ibi cuȝ
eis luſi: ⁊ q̇cq̇d lucrat⁹ fui: mihi reſerua/
ui: ⁊ fui eis q̄ñqꜫ occaſio ire ⁊ blaſphe/
mie: ⁊ de hoc nõ foꝛmaui mihi ↄſciẽtiã
nec egi de h̃ pñiam q̄ꝫuis q̄ñqꜫ admoni
tus ſũ ĩ ꝭmõib⁹ ⁊ ab alijs bonis hoib⁹.
Sȝ heu h̃ non curaui: nec in h̃ me emẽ
daui. g̃ et̃nalit̃ dãnat⁹ ſum. Et hãc vi/
ſionẽ ſcꝑſit btũs Cyrill⁹ btõ Auguſtio.
oo Tertio ſciendũ eſt quõ ⁊ quali
ter tales ludi pñt eſſe liciti ⁊ fieri ſine pec
cato moꝛtali. Rñdeo ꝙ aliq̇s lud⁹ ſit li
citus ad h̃ requirũt̃ q̄ttuoꝛ. Primũ req̄
ritur cõgruitas ꝑſone. Cleric⁹ ei in alea
ludere non lȝ: q2 public⁹ aleatoꝛ repellit̃
a dignitate clericali: non obſtãte ↄſuetu
dine. extra de exceſſib⁹ ꝑlatoꝝ. Int̃ dile
ctos. Et talis de iure deponi ꝑt ſi ſe nõ
coꝛrexerit. 14. q. 4. Si q̇s. ⁊ 35. diſtin.
ca. Eps. Scđo req̄rit̃ ↄgruitas mate/
rie: vñ ꝓ eſculẽto vel potulẽto q̇s ludere
ꝑt Tertio requirit̃ tp̄s vt ꝙ nõ ludatur
tp̄e luct⁹ vl̃ pñie vl̃ cõmunionis. Quar
to req̄ritur ꝙ nõ faciat ↄ̄ legẽ ludi: vt ꝙ
nõ male cõputet: nec etiã ludenteȝ ꝓuo/
cet: nec etiã ex cupiditate ludat: ꝫ ſolum
ꝓ recreatõe viriũ. Nota q̄ñ ꝓpt̃ deducti
onẽ tp̄is vl̃ recreatõem ludit̃ id q̇d ſic lu
crat̃ ꝭm btm̃ Thomã: dãdũ eſt paupe
rib⁹. Et Raymũd⁹ d̄r ſaltẽ ĩ iuditio aĩe
Nota ꝙ lud⁹ alee eſt oĩs lud⁹ q̇ innititur
foꝛtune. Ergo h̃ q̇d h̃ d̄r de ludo alee: ĩ
telligit̃ de quocunqꜫ ludo: ſiue fiat ĩ alea
ſiue cũ chartis depictis. ⁊ ſic de alijs.

De inducentib⁹ ad reſtitutionem rerum iniuſtarum pp.

SEquit̃ de his q̄ ad hoc valẽt nõ
pñt vt auar⁹ libent̃ iniuſtas res
reſtituat ſi ea frequent̃ meditet̃.
Primũ eſt ꝙ niſi reſtituat: particeps nõ
erit bonoꝝ toti⁹ eccl̃e ⁊ et ↄoĩm indulgen
tiaꝝ de quib⁹ gaudẽt ⁊ ſꝑant boni. Ipe
aũt nec gaudere nec ſperare ꝑt de ipis.
Si aũt reſtituat: tunc oẽs frẽs ſpũales
reſtituunt̃ ei: ⁊ oẽs amici dei frẽs eius fi
unt. Inſuꝑ ſocietas toti⁹ eccl̃e ex q̄ ꝑtes
hȝ in oĩb⁹ bonis eccl̃e. Unde ps̄. Par/
ticeps ego ſuȝ oĩm timentiũ te. Scđm
ꝙ iniuſta velit aut nolit diu nõ poſſide
bit: ꝫ eũ cito derelinq̄re opoꝛtet. Unde
ps̄. Relinquunt alienis diuitias ſuas.
Vñ legitur exemplũ ꝙ quidã diues ha
buit totã ſollicitudinẽ ſuã in diuitijs: et
ↄgregauit magnã ſummam pecunie. ⁊
nullũ hẽdẽ habuit. Una dieꝝ ſedebat
⁊ cogitabat ſe moꝛituꝝ ⁊ tũc nõ poſſe vti
vlteri⁹ diuitijs ſuis: ⁊ dixit Aĩa mea mĺ
ta bona habes quicq̇d deſideras bñ po
tes habere: hoꝛrea mea plena ſunt fru/
gib⁹: ⁊ ciſte mee plene ſũt auro ⁊ argẽto:
⁊ celaria mea plena ſunt vino Ergo aĩa
mea ſemper leta ſis: ⁊ a me nõ recedas:
Statim audiuit vocẽ dicẽtẽ ſibi. Stul
te hac nocte ſubito moꝛieris: ⁊ q̄ congre
gaſti cui manebunt: ⁊ diaboli repetent
aĩam tuã aꝑte ⁊ ad infernũ deducẽt Qđ
ſic factũ ẽ: eadẽ ei nocte moꝛiebat̃ ſine cõ
feſſione ⁊ cõtritõe ⁊ ſacro. Tertiũ eſt ꝙ ĩ
iuditio dure conquerent̃ de eo oẽs quo
rum res iniuſte vel violent̃ retinuit: imo
etiam pro modo loquendi res quas in/
iuſte habuit querelam contra eum defe
rent. Talia cogitare debet quilibȝ aua
rus ꝙ tot teſtes contra ſe habebit in iu/
ditio: quot homines ſpoliati ſunt ab eo
Et etiam quot res iniuſtas poſſidebit:
tot teſtes contra ſe habebit. O quot te/
ſtes aliqui ↄtra ſe habebũt qui multas
res iniuſtas poſſederũt. Quartũ ꝙ coꝛ/
pus chriſti nec ſanus nec infirmus am/
plius aliquo modo ſumere debet niſi ꝓ
poſſe reſtituat. ꝙ ſi contrafecerit. cõtin/

get ei ſicut iude: qui cum haberet. xxx.
denarios de iniuſto: cum. accepiſſz buc
cellum introiuit in eum ſathanas ⁊ ma/
gis potenter eum poſſedit Sic ⁊ auaro
continget ſi ſic ſacramētum recipit. Si
militer ⁊ ſacerdos qui ei licentiā ſcienter
tribuit vna cum eo ſimul damnantur.
Quinto ꝙ nec deus nec aliquis ſancto
rum nec maria nec angeli dei ī morte ei
in adiutorium ſubueniunt niſi reſtituat
imo deo ⁊ ſanctis ⁊ angelis carere talem
oportet tam in vita q̄ꝫ in morte: ⁊ etiam
poſt mortem. O q̄ꝫ miſer ⁊ infelix eſt ille
qui talia bona iniuſta p̄ponit deo ⁊ om/
nibus ſanctis. ⁊ potius vult carere deo
⁊ omnibꝫ ſanctis q̄ꝫ talia reſtituere. Se
xtum ꝙ quelibet res iniuſte poſſeſſa par/
ui vel magni valoris eum in perpetuuꝫ
cruciabit in anima vſqꝫ ad iuditium: et
poſt iuditium in corpore ⁊ anima diuer
ſimode torquebitur. Nam qui vnuꝫ de
narium ſcienter iniuſte poſſidet ⁊ ſic mo/
ritur: multum punietur. q̄ duos dena/
rios plus: qui florenū multo amplius.
⁊ ſic de alijs aſcendēdo. Iteꝫ talis aua
rus ſi cogitet patibulū infernale ſibi ere/
ctum a quo alio modo euadere non po/
teſt niſi per reſtitutioneꝫ. quia nō dimit
titur peccatum niſi ablatum reſtituatur
ſm Auguſtinū. Quis latro videns pa/
tibulum ſibi erectum non libēter reſtitu
eret quicquid poſſet: ſi ſe per hoc euade
re crederet? Unde Aug. Quis eñ vt
viueret continue perdere noluit vnō vi/
ueret: eligens potius vitam mendican/
tem q̄ꝫ celerem mortem. Septima eſt
ꝙ filij quibus res iniuſtas lucratur pa/
rum aut forte nihil de illis rebus habe/
bunt. Item ſi cogitet duritiaꝫ que poſt
mortem ſuam futura eſt in eius filijs er/
ga eum. vix enim ſemel in anno memo/
res ſunt nominis ipſius vt eius anniuer
ſarium faciant. In ſemetipſo autem po
teſt reſpicere q̄ꝫ paruꝫ boni ꝓ ſuis fecerit
⁊ ſic ſibi non dubitet fieri. ⁊ multo minꝰ
quia abundāte iniquitate refrigeſcit ca
ritas multoꝝ: vt ait dñs Unde legitur
de quodā diuite q̄ multas res iniuſtas
poſſedit. ⁊ volēs experiri fidelitatē filij
ſui: petiuit ab eo vt amore ipſius digitū
ſuū ad ignē poneret donec vnū ſolū aue
maria diceret: ⁊ vt ſic cognoſcereꝫ ſi eum
paterne diligeret. Et filius cepit hoc at
tēptare. ſꝫ q̄ꝫ cito ardorē ignis ſenſit digi
tum ſuū retraxit dicens ad patrē Quid
te in hoc iuuarem ꝙ totuꝫ corpus meū
cremarem? Et pater ad filiū. Quid tūc
me iuuaret ſi ꝓpter te eternaliter damna
rer. Et ſic omīa iniuſta reſtituit: ⁊ vitaꝫ
in bono finiuit.. Item cogitare debꝫ ta
lis auarus ꝙ pecunia iniuſte acq̄ſita et
filijs ſuis relicta: occaſio erit mortis. vñ
Exod. xxi. Si q̄s ꝑ induſtriam occidit
ꝓximum ſuū moriat̃ homo ille. ꝓximꝰ
autem eſt filius eius q̄ eſt os ex oſſibus
et caro de carne eius. Item vxor eius q̄
teſte xp̄o in euāgelio: erūt duo in carne
vna. Tales ꝓximos. ſ. vxorem ⁊ filios
et omēs heredes gladio iniuſtarum re/
rū quas eis relinq̄t occidit. Et hoc ꝑ in
duſtriam facit cū res ſciuit eſſe iniuſtas
quas eis relinq̄t. nā quot denarios ſciē
ter eis reliquit de iniuſto: tot gladijs ip
ſos trāſfigit. Et ideo q⁊ filios ⁊ heredes
ſuos eterna morte damnat. Dicit dñs
de ipſis durum verbū in euāgelio Ma
thei. x. Inſurgent parētes in filios: ⁊ fi
lij inſurgēt aduerſus parētes. ⁊ tales fi/
lij dupliciter puniūt parētes ſuos. Pri/
mo q⁊ durū eſt ꝙ ꝯquerunt̃ de eis filij ſi
cut de crudelibꝫ occiſoribꝫ. vñ Eccl. xli.
De patre impio ꝯquerunt̃ filij. q̄m ꝓp/
ter ipm ſunt in opprobrium. Scōm qd
eſt grauiꝰ. q⁊ in inferno eos torquebūt
ad minus ꝑ improperia in tantū ꝙ ne/
ſcio vtrū grauius ꝑ filios vel ꝑ demōes
puniant̃. Uñ exemplū legit̃. ꝙ q̄dā vſu
rarius habuit duos filios: quoꝝ vnꝰ cō
pūctus in q̄dā ſermone dixit patri ſuo.
Pater ſi moreremur in iſto pc̄co ⁊ in iſta
vita tūc moreremur in corpe ⁊ aīa. ſꝫ cō/
uertere ⁊ redde vnicuiqꝫ qd debes Luc

pater ⁊ frater indignāter rn̄derunt. De
hes tu noſter ꝯfeſſor eē. vade ſi mori vo/
lueris ⁊ nos ꝑmanebimus in bonis no
ſtris. Qui tacuit ⁊ abijt in heremum ⁊
pauperē vitam ibi duxit ſeruiēdo deo.
Tandē pater moriebať. ⁊ poſt aliquot
tp̄s moriebať ſil'r ⁊ frater. Cū ille bonꝰ
heremita intellexiſſet ꝙ pať ⁊ frať mor/
tui eſſent: miſericordia motus ſtatū eoꝝ
deſiderabat ſibi notificari. Tandē deū
petijt vt mereref eos videre. Una die
cū eſſet in orōe ſua: venit angelus domi/
ni ⁊ dixit ei. Fiat tibi qđ petiſti. Arripu
it eū cum manu ⁊ dixit. veni ego oſten/
dam tibi eos. Et duxit eū quo ip̄e neſci
ebat. Tandē veniebat ad montē vnū:
et dixit ei angelus. Uis videre patrē ⁊
fratrem tuū: Qui reſpōdit: volo. Et vi
dit vallem ⁊ audiuit miſerabilem vocē.
et vidit p̄mo patrē bulliētem in igne ſi/
cut vnū piſum in vna magna olla bulli/
ens. Et dixit pater. Ue ve ve. maledi/
cta ſit hora in qua ꝯceptus ſum: ⁊ vēter
ꝗ me portauit. Et cū audiſſet hec here
mita tremuit ⁊ dixit. O pater es tu hic.
Qui dixit. ſum dilecte fili mi. bn̄dictus
tu ſcis qꝛ timuiſti deum ⁊ cauiſti illā ſpe
luncam ⁊ penā iſtā horribilē. ſed caue ti
bi vt ſeruias deo. Et interim ꝙ loq̄bať
venit frater ſicut pater in bulliente igne
natādo infra ⁊ ſupra ſicut piſum in olla
Et cepit filius maledicere patri in peiꝰ
dicens. Maledictus ſis tu pater in eť/
num. qꝛ iniuſte acq̄ſita ſup me heredita
ſti ⁊ ſic me damnaſti. Et ecōuerſo pater
ad filiū dicēs. Maledictus ſis tu fili. qꝛ
ꝓpter te talia iniuſta acq̄ſiui ⁊ retinui. ⁊
ſic me omni bono p̄uaui. ⁊ in hāc penā
ꝓpterea deſcendi. Quibꝫ dixit filius vi
uens Pn̄t vos aliq̄ ſuffragia iuuare vl'
ꝓdeſſe. Qui dixerūt: non. qꝛ in inferno
nulla eſt redēptio. Et cū hoc videret ꝙ
in eis nō eſſet aliqua ſpes: receſſit. ⁊ deo
fideliter ſuiuit. ⁊ ſic ſaluatus eſt qq
¶ Querif vtrū q̇s teneať ſtatim iniuſta
reſtituere: Rn̄deo ſm Tho. ſcđa ſcđe.

q. lxij. ꝙ ſicut accipere rem eſt ꝯtra iuſticiā
ita ⁊ eandē detinere. . qꝛ ꝑ hoc ꝙ aliq̇s
detinet rem alienā inuito dn̄o: impedit
eum ab vſu rei ſue. ⁊ ſic facit ei iniuriam
Manifeſtū eſt aūt ꝙ nec ꝑ modicū tem
pus licet in peccato morari. ẜ q̇libet te/
neť ſtatim pccm̄ deſerere. ſm illđ Ecci.
xxi. . Quaſi a facie colubri fuge peccatū
Et ideo q̇libet teneť ſtatim reſtituere vl'
petere dilatōem ꝑ ſe vel interpoſitā ꝑſo
nam ſi occultū eſt. ſ. ꝑ ꝯfeſſorem vl' ſacer
dotem aliū ſine exp̄ſſione nōis tui ab il/
lo q̇ poteſt vſum rei ꝯcedere. Et in hoc
ꝯcordat Ray. ꝙ ſi denegat dilatōem ⁊
velit ꝙ cedat bonis ſuis ⁊ reſtituat Rn̄
deo: tunc abſqꝫ dilatōe cedere debet oī/
bus bonis: etiā ſi oporteat ip̄m mēdica
re. Tamē ſine culpa pōt accip̄e vite ne/
ceſſaria. ſ. extreme nccitatis Queritur
vtrū ille pōt accip̄e aliq̇d ꝓpter dilatio/
nem. Rn̄deo ꝙ nō. qꝛ ſicut nō debet ca
rius vēdere rē aliquā ꝓpter dilatiōem.
ſic nec ibi aliq̇d recip̄e p̄t ꝓpter dilatōeꝫ
reſtitutōis. Ergo ſi dediſti vni ſup̄ ſortē
ip̄e teneť ſibi cōputare in ſortem. Quid
ſi q̇s oīno eſt impotēs ad reſtituendum
Reſpōdeo ſm Ray. Doleat de hoc et
ꝓponat ſoluere q̄cito p̄t rr ¶ Querif
cui reſtituēda ſit res furtiua vl' rapta ſeu
al's male recepta. Reſpōdeo ſm Ray.
Ei cui res ſubtracta fuit: vl' ſi defunctꝰ
eſt ſuis heredibꝫ: ⁊ fiat caute q̄ntum p̄t
vt ꝑ religioſum ⁊ hmōi. ita tamē ꝙ nul
la ꝑſona furem ꝓdat. Et ſm Ray. qui
libet male fidei poſſeſſor teneť reſtituere
rem cū oībus fructibus ꝑceptꝫ. ⁊ quos
ip̄e dn̄s ꝑcepiſſet ſi ip̄e poſſediſſet. extra
de reſti. ſpo. Et intellige fructus q̇ ſup/
ſunt: deductis illis exp̄ēſis que fūt grā
fructuū querendoꝝ ꝯgregandoꝝ ⁊ reſer
uandoꝝ. Si aūt ſunt vage reſtitutiōes
vbi dn̄s ſiue heredes ignorāť: tūc talis
res ſm ꝯſilium ꝯfeſſoris q̇ auctoritateꝫ
habet diſtribuať in pias cauſas ⁊ pios
vſus pauperꝝ. maxīe vbi ep̄s reſeruat ſi
bi talē cauſam de vagis reſtitutōibus.

Quid ſi diceres. ſacerdotes ⁊ monachi
multa loquūtur in ſermonibꝫ de rebꝫ in/
iuſtis vt ſibi tribuant. Rn̄deo ꝙ res in/
iuſte acq̄ſite nō debent dari nec ſacerdo
tibus nec monachis nec paupibus nec
eccleſijs nec monaſterijs . ſed reſtituēde
ſunt veris heredibꝫ cū ſciunt. Vn̄ exem
plum. Quidam diues de rebus iniuſte
acq̄ſitis volens de hoc ſatiſfacere deo ec
cleſiā in honoꝛe beate ꝟginis cōſtruxit.
eamqꝫ decēter oꝛnauit. Perfecto igitur
ope: quēdam ſanctū epm vocauit vt eā
dem ecciam ꝯſecraret. Qui cum ad pe/
titōem eius veniſſet eādem ecciam veſ/
pere ꝯſpecturus intrauit: inuenit diabo
lum ſtātem extēſis manibꝫ vtrūqꝫ parie
tem cōplectentem. Cui dixit eps. Qua
re hic ſtas. Rn̄dit. in p̄dio meo ſto. Cui
eps. Quis tibi dedit hoc p̄diū. Reſpō
dit. Nōne tu ꝯcoꝛdas cū ſacra ſcriptura
ꝙ ea que cū vſura ⁊ iniuſtis rebus fiūt
mea ſunt. Eps reſpōdit. cras deo dāte
auferā tibi poſſeſſionē iſtā. Demon rn̄/
dit. ergo iniuriā mihi inferes: cū nec ipe
deꝰ aliquā mihi velit fieri iniuriā. Eps
dixit. Ne ergo tibi iniuriā fieri cōquera
ris: adiuro te ꝑ crucifixū vt q̄cquid ō tu
is hic inuenerꝭ hac nocte tollas: alia in
tacta relinquēdo. Reſpōdit demon. ita
fiat. Mane aūt facto cū eps cū magna
ꝓplꝭ turba ad ecciam dedicaturus ꝓce/
deret: nō vnū q̄dem lapidem inuenerūt
ſſ ℂ Querit: qualit reſtitueret q̇ impe/
diuit aliquē a cōſecutōe alicuius mune
ris vel bn̄ficij. Rn̄deo ſi impedit aliquē
cui iā determinatū eſt vt ei detur. ⁊ ipſe
ex odio ꝓcurat reuocari: tūc tenetur ad
reſtitutōem equalē ſm ſuā facultatem.
Si aūt impedit anteq̄ꝫ firmatū ſit vt ei
detur: tūc q̄dem ad aliquam recōpenſa
tōem: nō tamē tenet ad equalem. q2 ad/
huc fuit dubiū vtrū illi daret. Querit
qualiter ſatiſfiat ꝓ his q̄ reſtitui nō pn̄t
vt mutilatio mēbi: ſtupꝝ: ⁊ ſilia. Reſpō
deo ſm Guil. in his q̄bus damnū neqꝫ
in ſe neqꝫ in equalenti reſtitui pōt: ſatiſfi
at ꝑ recōpenſatiōem faciendā ſm arbi/
trium boni viri. Cōcoꝛdat Tho. ſcđa
ſecūde. tt ℂ Querit de illis q̇ male
recipiūt a ꝑſonis eccīaſticis: qūo tenean
tur ad reſtitutiōem. Rn̄deo ſm Ray.
Diuites ⁊ potētes q̇ receperunt ꝑ frau/
des: minas: ⁊ ꝑ impoꝛtunitates ⁊ hmōi
tenent reſtituere ipis vel eccie. Sꝫ foꝛnī
carie ⁊ hmōi turpes ꝑſone quicq̇d ꝓ ta
li turpi actu receperūt a clericis: tenētur
reſtituere ipi eccie: niſi foꝛte eis fuerit da
tum cauſa elemoſyne in ſumma nccita/
te. Sciendū ꝙ meretrix q̇cq̇d recipit ꝓ
ſalario a ſecularibꝫ ꝑſonis hoc p̄t retine
re. ſed q̇cquid recipit a clericis ꝓ tali ac
tu tenet reſtituere eccie. Queritur quā/
do creditoꝛ dimittit debitoꝛi. vtrū tunc
ſit liberatus a ſolutōe. Reſpondeo. ſi de
bitoꝛ ſponte ⁊ ꝓpꝛia voluntate dimiſit
nō tenetur amplius ſoluere. Ergo ſi pau
per eſſes: ⁊ creditoꝛ tibi ſpōte ⁊ ꝓpter de
um dimitteret: abſolutus es. Similiter
ſi habes reſtituere ⁊ velles reſtituere: et
creditoꝛ tibi ex gratia vł amicicia dimit
teret: abſolutus es a reſtitutōe. Secus
ſi deceptus vł coactus: vel q2 putauit
ſe nūq̄ꝫ aliq̇d poſſe rehabē: Vł ille q̇ ꝓ
ſuit ſe ad manus creditoꝛis. Sꝫ tamē non
intēdebat reſtituē: immo ſperauit ꝙ ꝓ
modico vł ꝓ nullo quitaret: alꝭ nō po
ſuiſſet ſe: talis nō eſt abſolutus a reſtitu
tiōe: ſꝫ ſp in tali caſu tenet ad reſtitutōe3
Sciēdum tamē ꝙ non ſolum magna:
ſꝫ etiam ꝑua reſtituēda ſunt. Unde exē/
plum: cōuerſus q̇dam oꝛdinis ciſterciē/
ſis: cū miſſus eēt ab abbate ſuo ⁊ debe/
ret trāſire aqua3 quandā ⁊ nō habebat
naulū ꝓmiſit naute obulū tranſmittere
Qui cū poſtea moꝛtuus eēt ⁊ nō miſiſſ3
illum obulū nec fuiſſet cōfeſſus negligē
tiam illā: q2 vilipēderat eo ꝙ parum eēt
p̄dictū obulū poſt obitū an̄ oculos ha/
bebat: q̇ tantū creuit vt maioꝛ mundo
ei videret. Et cū nihil aliō obſiſteret qō
ab ingreſſu celi eū ipediret niſi obulꝰ ſo
lus, ⁊ cū nō poſſet euadere niſi ille obulꝰ

In illo puniret̃ ad petitōem angelorū ꝛ
ſanctorū q̄bus ſeruierat ꝑmiſſa eſt aīa
ad corpus redire. Et ꝯfeſſus eſt illō ab
bati. Et miſſus eſt illi obulus ſuꝰ cum
magna velocitate: quē vt mox r̃cepit cō
uerſus expirauit ꝛ celi gaudia intrauit.

De octauo p̄cep.

Non falſum teſtimoniū dices
A ¶ Ubi ſᵐ Augꝰ ꝓhi
bet̃ om̄e nocumentū quo q̄s
ꝑ falſitatem oris ledit ꝓximū
Et cōtra hoc preceptum faciūt octo ge/
nera hoīm. ¶ Primi ſunt falſi teſtes et
mēdaces hoīes qui prauis hoībus ꝓxi
mis nocere volētibus p̄ſtant auxiliū ꝑ
ſuū falſum teſtimoniū Pro quo ſciendū
ꝙ falſus teſtis in falſo teſtimonio mul/
ta mala ꝯmittit. Primo animā ꝓpriam
occidit cum ſuo mēdacio ꝛ falſo teſtimo/
nio. Sap. i. Os quod mētitur occidit
aīam. Scđo xp̄m negat. q꞉ corruptio
veritatis eſt negatio dei Un̄ qui verita
tem negat xp̄m negat. imo eſt valde hor
rendū nomē dei aſſumere in teſtimoniū
falſitatis. Tertio ꝓximum ledit ꝛ dam
nificat: aut in rebus: aut in fama. aut ī
ꝑſona. id eſt in corꝑe cum ſuo falſo teſti/
monio Ergo q̄libet talis bonus homo
ſic leſus pōt dicere cū xp̄o illud pſ̄. In/
ſurrexerūt in me teſtes iniq̄. Notandū
ꝙ ſcūs Thomas ſcđa ſcđe. q. lxx. dicit
ꝙ falſus teſtis peccat mortaliter ꝛ tenet̃
ad reſtitutiōem oīm. xiiij. q. v. Nō ſane
q. vi. Si res aliena. Et tales puniūtur
a deo non ſolū in futuro: ſ꜀ etiam in p̄n̄ti
quandoqꝫ. Exemplū ptꝫ infra. viij. N.
¶ Seq̄tur de mēdacijs. Pro quo no/
ta ꝙ mēdacium eſt falſa ſignificatio vo/
cis cū intētione fallēdi Unde q̄rit̃ vtrū
maius peccatū ſit mentiri verbo vel fac
to? Reſpōdeo ſᵐ Thomā in q̄dlibeto
Cum eadē intētio ſit fallendi in vtroqꝫ
vtereqꝫ peccat equaliter. verbū eīm ꝛ fac
tū aſſumunt̃ vt inſtrumentū fallēdi. vn̄
nō refert q̄ntum ad peccatū vtrū aliq̄s
verbo ſcripto vel nutu vel quocūqꝫ fa/
cto mentit̃: ſicut nec refert quātū ad ho
micidium vtrū aliq̄s gladio vl' ſecuri in
terficiat. Item q̄ritur: in quo differt mē
dacium a falſo. Reſpōdeo: falſum dicit
q̄cunqꝫ credit verū dicere: ꝛ tamen hoc
idem quod eſtimat verū eſſe nō eſt verū
Sed mētiri eſt quādo aliq̄s loq̄tur ali/
q̄d q̄d veraciter ſcit nō eſſe verū. ꝛ ſic cō
tra mētem ꝓpriam loq̄tur. Nā ꝛ mentī/
ri dicit̃ quaſi contra mentē ire Ergo dif
ficulter vel nūq̄ꝫ pt aliquis ſcire aliquē
mentiri. niſi ſolus deus. quia quādo fal
ſum loq̄tur quod credit eſſe verū nō mē
titur ſ꜀ falſum loq̄tur. B ¶ Scie/
dum ꝙ quīqꝫ ſunt q̄ poſſunt valere ad
deteſtatiōem huius peccati. ſ. mēdacij.
Primū quia iſtud peccatū eſt diaboli
cum. quia p̄mum mendaciū ꝯmiſit dia
bolus. vt habet̃ Geñ. iij. cum dixit pri
mis parētibus noſtris Nequaq̄ꝫ morie
mini. Un̄ Johis. viij. legit̃ de diabolo
Cum loq̄tur mendaciū ex ꝓprijs loqui
tur. quia mendax eſt ꝛ pater eius. ergo
mendax habꝫ linguā diabolicā ¶ Se
cundū eſt hoc. ꝙ illud peccatū inquinat
membrū in quo magis indecēs eſt im/
mūdicia. ſcꝫ os hoīs. Reddit eīm illud
abhominabile deo. vn̄ Prouer. xij. Ab
hominatio ē deo labia mēdacia. Si ali
q̄s os ſuū aptum haberet muſcis ꝛ alijs
rebus immūdis q̄cunqꝫ vellent ibi intra
re: ꝛ ꝑmitteret eas ibi nidificare: os eiꝰ
abhominabile eſſet hoībus: ſic os men
dax abhominabile eſt deo: cū immūdi/
cia mēdacij plus diſplicet deo q̄ꝫ immū
dicia muſcarū ¶ Tertiū. ꝙ illud pecca/
tū hoīem facit ſimilē falſe monete. ergo
q̄ntum p̄ualet florenus bonus floreno
falſo: tāto preualet homo verax homi/
ni falſo ꝛ mēdaci. vnus aūt bonꝰ flore/
nus valet plus q̄ꝫ mille falſi. ꝛ bonꝰ hō
verax p̄ualet mille mēdacibus Et ſicut
falſa moneta nō valet nec ad emendum
nec ad vendendū. ſic homo mendax ad